

Kuva: Marjo Nurminen

LASTEN KALTOINKOHTELUN MONET KASVOT

- Sosionomiopiskelijan ammatillinen kasvu

Anu Korhonen ja Janette Vuorinen

Opinnäytetyö, Syksy 2015

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Korhonen, Anu & Vuorinen, Janette. Lasten kaltoinkohtelun monet kasvot – Sosionomiopiskelijan ammatillinen kasvu. Diak, Järvenpää, Syksy 2015, 79 s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Diakonia-ammattikorkeakoulusta valmistuvien sosionomiopiskelijoiden ammatillista pätevyyttä tunnistaa ja kohdata kaltoinkohdeltu lapsi. Tutkimusaineisto pohjautui sekä opiskelijoiden että sosiaalialan asiantuntijoiden haastatteluihin. Haastateltavina oli seitsemän Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijaa kahdesta eri toimipisteestä sekä kaksi sosiaalialan asiantuntijaa. Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Opiskelijoiden haastattelut suoritettiin kahdessa erillisessä fokusryhmähaastattelussa, jotka nauhoitettiin ja videoitiin. Haastatteluista kaksi toteutettiin sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Asiantuntijoiden haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastatteluissa oli ennalta määrätty teema-haastattelukysymykset, jotka jättivät haastateltaville mahdollisuuden liittää asia laajempaan näkökulmaan.

Opiskelijat sekä asiantuntijat pitivät lasten kaltoinkohtelun tunnistamista ja määrittelemistä haastavana. Haastateltavat osasivat nimetä ja kuvailla lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja kaltoinkohtelun erilaisia ilmenemismuotoja, mutta esimerkiksi grooming ja kemiallinen pahoinpitely jäivät jokaiselta haastateltavalta mainitsematta. Tunnistamisen haastavuuteen vaikuttivat esimerkiksi opiskelijoiden vähäinen työkokemus ja kokemattomuus lasten parissa työskentelystä, puutteelliset lasten kaltoinkohtelun teoretiset tiedot sekä kaltoinkohtelun merkkien näkymättömyys. Täten voitiin päätellä, että kaltoinkohdellun lapsen tunnistamiseen tarvitaan käytännön työn ja teorian yhdistämistä sekä hiljaisen tiedon siirtämistä. Asiantuntijoiden sekä opiskelijoiden haastatteluissa nousi vahvasti esille itsenäisen opiskelun ja refleктоivan dialogin merkitys lasten kaltoinkohtelun tunnistamisessa.

Jatkotutkimuksena olisi hyödyllistä selvittää, miten sosiaalialan työntekijöiden ammatillisia erityistaitoja sekä moniammatillista yhteistyötä muiden viranomaisien kanssa tulisi kehittää, jotta pystyttäisiin ajoissa tunnistamaan ja ennaltaehkäisemään lasten kaltoinkohtelua. Edellä mainittujen jatkotutkimusehdotuksien lisäksi voisi tutkia lasten kaupallista seksuaalista hyväksikäyttöä kaltoinkohtelun näkökulmasta.

Asiasanat: lasten kaltoinkohtelu, ammatillisuus, pätevyys, lapsen etu

ABSTRACT

Korhonen, Anu and Vuorinen, Janette. Many figures of maltreatment – The professional growth of Bachelor of Social Services student. Language: Finnish. Diak, Järvenpää, Autumn 2015, 79 p., 1 appendice. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to find out the competence of graduating students as new professionals on how to identify and face the maltreatment of children. The thesis was made using qualitative research methods and the material were collected by using theme interviews. In addition, to students interviewed, two social work specialists were interviewed in order to gain a deeper understanding about the importance of work experience and tacit knowledge on the identification of child maltreatment. Both personal and group interviews were used. There were altogether seven students and two professionals who participated in the interviews. The material was analyzed by content analysis.

The main findings of the study indicate that maltreatment of children is hard to face and very challenging and complicated to identify and qualify. It is of utmost importance that university studies do not only consist of theory, but also of practical training in many different working places in the field of social work.

The highlight of the research outcome was the importance of continuous independent study and self-improvement even after the end of formal studies. In the future, it would be useful to find out how the professional specialized skills of social workers and the quality of co-operation with other authorities should be developed in order to be able to recognize and prevent child maltreatment well in advance. In addition, further research could be continued to find out about the commercial sexual exploitation of the children from the perspective of maltreatment.

Keywords: maltreatment, professionalism, competencies, child`s best interests

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSAIHEEN PERUSTELUT JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	8
2.1 Tutkimusaiheen perustelut	8
2.2 Aikaisemmat tutkimukset	9
3 LASTEN KALTOINKOHTELU	12
3.1 Lasten kaltoinkohtelun määritelmä	12
3.2 Kaltoinkohtelun muodot	13
3.3 Lastensuojelulaki ja rikoslaki lapsen näkökulmasta	19
4 SOSIONOMIN KOULUTUS DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUSSA	22
4.1 Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2010–2014	22
4.2 Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2015	25
4.3 Lastentarhanopettajan LTO- kelpoisuus Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmassa	26
5 SOSIONOMIN AMMATILLINEN KASVU JA AMMATILLISUUS	27
5.1 Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden ammatillinen pätevytyminen	27
5.2 Sosionomi (AMK) pätevyys	30
5.3 Sosionomin työn tarkoitus	32
6 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ, AINEISTONKERUU- JA ANALYSOINTIMENETELMÄT	34
6.1 Tutkimusongelma	34
6.2 Tutkimusmenetelmä	35
6.3 Haastatteluiden toteutus	36
6.4 Aineiston analyysi	38
6.5 Tutkimuksen luotettavuuden- ja eettisyyden arviointi	39
7 HAASTATTELUVASTAUSTEN ANALYYSI	44
7.1 Lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen	44
7.2 Haastateltujen kokemukset lasten kaltoinkohtelusta	46
7.3 Työssä jaksaminen	47
7.4 Sosiaalihuoltolaki osana työtä	50
7.5 Opiskelijoiden ammatilliset valmiudet	51
7.6 Mitä kehitettävää?	54
8 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	58
8.1 Lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen	58
8.2 Opiskelijoiden kokemukset lasten kaltoinkohtelusta	59

8.3 Ammatilliset valmiudet lasten kaltoinkohtelun kohtaamiseen	60
9 POHDINTA	63
9.1 Sosiaalialan tulevaisuus ja jatkotutkimusehdotukset	66
LÄHTEET	68
LIITE 1: Haastattelukysymykset.....	78

1 JOHDANTO

Lasten kaltoinkohtelu on moniulotteinen ja tunteita herättävä aihe. Lasten kaltoinkohtelusta on viime aikoina tullut mediaan järkyttäviä esimerkkejä. Aihe on ajankohtainen myös suomalaisten lasten hyvinvoinnin kannalta. Tutkimuksessa haluamme korostaa lapsen yksityisyyden kunnioittamista ja arvon tunteen säilyttämistä sekä kunkin yksilön tarpeiden huomioon ottamista lapsen näkökulmasta. (Mahkonen 2012, 168.)

Sosiaalialan ammattilaisten ammattinimikkeiden kirjo on laaja, ja täten se saattaa aiheuttaa sekaannusta, ellei ole tarkempaa tietoa opiskelijoiden opintokokonaisuuksista, heidän työharjoittelun käytänteistä, oppilaitosten opetussuunnitelmista sekä valmistuvien henkilöiden edellytetyistä ammatillisista kompetensseista. (Metsämuuronen 2000, 39). Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksen (272/2005) 1 §:n tarkoituksena on varmistaa sosiaalihuollon asiakkaiden oikeus hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on tarvittava koulutus ja perehtyneisyys.

Tutkimuksessa tulemme selvittämään valmistumassa olevien sosionomiopiskelijoiden ammatillista pätevyyttä tunnistaa ja kohdata kaltoinkohdeltu lapsi. Opiskelijoiden lisäksi tulemme haastattelemaan kahta sosiaalialan asiantuntijaa, jotta pystymme syvällisemmin ymmärtämään, kuinka suuri merkitys työelämän tuomalla kokemuksella, hiljaisella tiedolla, lisäkoulutuksilla ja itsenäisellä opiskelulla on lasten kaltoinkohtelun tunnistamisessa. Uuden sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain myötä monen sosiaalialan ammattilaisen työnkuva tulee muuttumaan ja sitä kautta vaikuttamaan lapsiperheiden arkeen ja palveluihin. Tutkimuksessa haluamme tuoda esille ammatillisuuden merkityksen sosiaalityössä.

Monet sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat lasten kaltoinkohtelua työelämässään. Kansainvälisesti on arvioitu, että 4–16 % lapsista joutuu fyysisen pahoin-

pitelyn ja 10 % laiminlyönnin tai henkisen kaltoinkohtelun kohteeksi. Vuonna 1981 YK:n yleiskokouksessa hyväksyttiin laki Lapsen oikeuksista (60/1991). Sopimus sisältää näkemyksen siitä, mitä lapsen elämän tulisi pitää sisällään. Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa asettamaan lapsen edun ensisijalle, takaamaan lapsen hyvinvoinnille välttämättömän suojelun ja huolenpidon, ottaen huomioon lapsen vanhemmat, lapsen laillisen huoltajan tai hänestä oikeudellisessa vastuussa olevan henkilön oikeudet ja velvollisuudet. Laki lapsen oikeuksista koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. (Laki lapsen oikeuksista 60/1991, artikla 2 & 3.) Moni lapsi kokee kuitenkin vääryyttä, kuten kaltoinkohtelua. Jotta lapsen kaltoinkohteluun voitaisiin puuttua varhaisessa vaiheessa, tulee lapsia ja nuoria kohtaavien ammattilaisten tiedostaa ja osata hyödyntää omaa ammatillista osaamistaan tunnistaaakseen lapsen kaltoinkohtelun tunnusomaiset merkit.

Lapsen kaltoinkohtelu on sekä sosiaalinen, lääketieteellinen, psykologinen että juridinen ongelma. Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan lapsen kaltoinkohtelu eli child maltreatment käsittää kaikki sellaiset fyysisen- ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin taikka muun riiston, joista seuraa todellista vaaraa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle. (WHO. Child maltreatment 2015.)

2 TUTKIMUSAIHEEN PERUSTELUT JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tutkimuksen avulla selvitettiin Diakonia-ammattikorkeakoulusta valmistumassa olevien sosionomiopiskelijoiden ammatillista pätevyyttä tunnistaa ja kohdata kaltoinkohdeltu lapsi. Opiskelijoiden lisäksi haastattelimme kahta sosiaalialan asiantuntijaa, jotta pystyisimme syvällisemmin ymmärtämään, kuinka suuri merkitys työelämän tuomalla kokemuksella, hiljaisella tiedolla, lisäkoulutuksilla ja itsenäisellä opiskelulla on lasten kaltoinkohtelun tunnistamisessa.

2.1 Tutkimusaiheen perustelut

Lasten kaltoinkohtelun ajankohtaisuus sekä mediassa esiintyneet kaltoinkohteluun liittyneet tapahtumat olivat opinnäytetyön innoituksena. Toinen tutkijoista on tutkinut aiemmin lasten seksuaalista hyväksikäyttöä opinnäytetyön aiheena, joka jätti vahvan mielenkiinnon kaltoinkohtelun tematiikkaan laajemmassa merkityksessä. Myös sosiaalihuoltolaki, jonka puitteissa muun muassa valmistuva sosionomi tulee työskentelemään, innoitti paneutumaan lasten kaltoinkohtelun teemaan.

Suomessa sekä muualla maailmassa on viime aikoina noussut suureksi puheenaiheeksi lasten- ja nuorten kaltoinkohtelu sekä lasten pahoinvointi. Suomessa kuoli vuosina 2006–2011 keskimäärin sata lasta ikävuosina 1–14 ja 139 nuorta 15–19-vuotiaina. Noin kolmannes 1–4-vuotiaiden kuolemaan johtaneista tapauksista oli väkivallan- tai tapaturmien seurausta, kun vastaava luku 15–19-vuotiailla oli yli 70 %. (Remes 2014. Hyvinvointikatsaus 1/2014.)

Lapsiperheiden heikentynyt hyvinvointi ja tämänhetkiset yhteiskunnalliset taloudelliset vaikeudet ja ahdingot ovat ajaneet lasten huoltajia ja lähiomaisia väkivaltaisiin ja jopa raakoihin tekoihin, kuten lasten surmaamiseen. Sosiaalityön professori Tarja Pösö toteaa, että varsinkin surmatapausten jälkeen, on tärkeää herätä tukemaan lastensuojelun työntekijöiden erityisosaamista. Professori Pö-

sön mielestä ei riitä, että sosiaalialan koulutuksissa opetetaan seulomaan vain riskiperheitä, vaan tulevien ammattilaisten on omaksuttava riittävän laaja näkökulma ihmisten auttamiseen ja heidän tarpeidensa selvittämiseen. Lisäksi hän muistuttaa, että varsinkin kokematon sosiaalialan työntekijä tarvitsee jatkuvaa kollegiaalista tukea. (Kurvinen 2015, 7–8.)

Sosiaalialaa ja sen työtä on kehitetty viime vuosina uusien työmenetelmien ja lakien avulla. Näistä viimeisimpänä ovat tulleet Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (871/2015) ja uusi sosiaalihuoltolaki, joka astui voimaan 1.4.2015. Uuden Sosiaalihuoltolain (1301/2014) tavoitteena on vahvistaa sosiaalihuoltolain asemaa keskeisenä yleislakina. Lain keskeinen ajatus on edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta sekä siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Lain avulla pyritään myös vahvistamaan asiakaslähtöisyyttä ja turvaamaan tuen saanti asiakkaan lähiympäristössä. Sosiaalihuoltolaki tulee velvoittamaan työntekijöiltä yhä ammatillisempaa työtettä asiakkaiden kohtaamisessa. Myös lapsen etua ja osallisuutta tulee huomioida entistä paremmin ja näkyvämmiin. Sosiaalihuoltolain avulla pyritään varmistamaan muun muassa palveluiden laatua sosiaalialalla. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Lasten kaltoinkohtelusta on tehty useita pro gradu -tutkielmia ja opinnäytetöitä sekä muita tutkimuksia. Monet pro gradu tutkimuksista pohjautuvat ajatukseen, kuinka tunnistaa kaltoinkohdeltu lapsi ja miten siihen pitäisi puuttua.

Susanna Lehtimäki (2008) tutki pro gradu -tutkielmassaan lasten kaltoinkohtelun tunnistamista ja puuttumista yli ammattirajojen. Kyseisen tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata lasten kanssa työskentelevien eri ammattilaisten kokemuksia lasten kaltoinkohtelun tunnistamisesta ja puuttumisesta moniammatillisesta näkökulmasta. Lehtimäki korosti pro gradu -tutkielmassaan, että lapsen ja vanhempiin liittyvien tunnusmerkkien tietäminen helpotti tulosten mukaan kaltoin-

kohtelun tunnistamista. Myös erilaisten yhteistyöryhmien katsottiin olevan eduksi lasten kaltoinkohtelun tunnistamisessa. (Lehtimäki 2008, 2.)

Martina Emilia Nilsson tutki (2011) pro gradu -tutkielmassaan lasten henkistä kaltoinkohtelua lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä keinoja sosiaalityöntekijät käyttävät määritellessään lapsen henkistä kaltoinkohtelua ja miten lastensuojelussa voidaan puuttua siihen. Tutkimustulosten mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät määrittelivät ongelmaksi lapsen henkisen kaltoinkohtelun näkymättömyyden. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lapsen henkinen kaltoinkohtelu oli haastava ongelma käytännön työssä. (Nilsson 2011, 3.)

Lasten kaltoinkohtelusta on tehty opinnäytetöitä, joissa paneudutaan lasten kaltoinkohtelun ennaltaehkäisyyn. Suurin osa tutkimuksista käsittelee jo työelämässä olevien sosiaalialan- ja terveydenhuollon ammattilaisten valmiuksia kohdata kaltoinkohdeltuja lapsia.

Emmi Mäkitalo ja Johanna Hietaoja (2014) tekivät opinnäytetyön lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisesta ja puuttumisesta. Opinnäytetyössään he pyrkivät saamaan tietoa Porin neuvoloiden terveydenhoitajien valmiuksista tunnistaa lapsen kaltoinkohtelu ja interventio. Tutkimustulosten mukaan 90 % vastanneista terveydenhoitajista oli sitä mieltä, että kaltoinkohtelun tunnistaminen oli haastavaa sen arkaluontoisuuden sekä näkymättömien merkkien vuoksi. Mäkitalo ja Hietaoja olivat tutkimustulosten perusteella sitä mieltä, että terveydenhoitajat tarvitsivat jatkossakin lisäkoulutusta vaikean aiheen tunnistamisessa ja puuttumisessa. (Mäkitalo & Hietaoja 2014, 49–53.)

Hanna Huhtala (2012) julkaisi tunne- ja turvataito-oppaan emotionaalisen ja fyysisen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisemiseen alle 6-vuotiaiden lasten vanhemmille. Oppaan tavoitteena oli ennaltaehkäistä lasten emotionaalista, fyysistä ja seksuaalista kaltoinkohtelua sekä edistää lasten hyvinvointia ja turvallista kasvua. Tavoitteena oli myös tukea vanhempia heidän opettaessaan lasta itsestään huolehtimiseen ja turvalliseen elämään. Oppaassa paneuduttiin lapsen kiintymyssuhteeseen ja vuorovaikutukseen, itsetuntoon ja -arvostukseen, lap-

sen seksuaalisuuteen sekä lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Opinnäytetyönä syntynyttä opasta käytettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Seksuaaliterveyden koulutuksen laatuyksikössä Tunne- ja turvataidot osaamiseksi -hankkeen pilotointivaiheessa. (Huhtala 2012, 3–36.)

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi (2005) kehitti Kädestä pitäen -turvaa lapselle -käsikirjan kaltoinkohdellun lapsen kanssa työskenteleville. Käsikirjan tarkoituksena oli auttaa hahmottamaan kunkin toimijan omaa roolia lapsen suojelemiseksi. Tavoitteena oli, että käsikirjan myötä, lasten huolestuttaviin elämäntilanteisiin pystyttäisiin puuttumaan mahdollisemman varhaisessa vaiheessa. Kirjaan koottiin lasten kaltoinkohtelun keskeisimmät asiat, kuten lapsen kaltoinkohtelun muodot, lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen sekä lainsäädäntö lapsen kaltoinkohtelussa. (Saarni 2005, 3–6.)

3 LASTEN KALTOINKOHTELU

Lääketieteessä lasten pahoinpitely oli vielä tuntematon diagnoosi 1950-luvulla. Henry Kempe julkaisi artikkelin vuonna 1962 ”The Battered-child syndrome”, josta tuli käännekohta lasten pahoinpitelyn tietoisuudesta, eikä asiaa voitu enää kieltää. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö nousi julkisuuteen amerikkalaisten naisten kirjoitusten ja puheiden myötä 1970-luvulla. Kempe toimi tässäkin tutkimuksessa uranuurtajana ja julkaisi artikkelin ”Sexual abuse, another hidden pediatric problem”. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 15.)

Suomessa lasten ruumiillinen kuritus kiellettiin lailla vuonna 1983. Vielä tuolloin kuritusväkivallan oikeudenmukaisuuteen vaikuttavat yhteiskunnassa vallitsevat asenteet sekä käsitykset lasten kasvatuksesta. (Laki lapsen huollosta ja tapaa-misoikeudesta 361/1983; Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 100). Lasten kaltoinkohtelusta on julkaistu useita moniammatillisia oppikirjoja ja julkaisuja, joita päivitetään säännöllisesti. Tämän lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden järjestämät lisäkoulutukset kehittävät eri toimijoiden ammatillista pätevyyttä tunnistaa lasten kaltoinkohtelua sekä sen käsittelemistä. (Söderholm & Kivitie- Kallio 2012, 15–16.)

3.1 Lasten kaltoinkohtelun määritelmä

Lasten kaltoinkohtelulle on olemassa useita erilaisia määritelmiä, jotka vaihtelevat sen mukaan, kuka teokset on kirjoittanut ja minä ajanjaksona ne on kirjoitettu. Paavilainen ja Flinck määrittivät vuonna 2008, että lasten kaltoinkohtelulla tarkoitetaan lapseen tai nuoreen kohdistuvaa väkivaltaa. Myös lasten kaltoinkohtelulla ja perheväkivallalla on kiinteä suhde toisiinsa. Kaltoinkohtelu koskettaa koko perhettä osallisuuden, sivustaseuraajan tai silminnäkijän roolissa. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet sekä varhainen puuttuminen ovat merkityksellisen tärkeitä tekijät ongelmien ja väkivaltaisuuden katkaisemiseksi. (Paavilainen & Flinck 2008, 1–2.)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL) määrittelee lasten kaltoinkohtelun huoltajien tai muiden aikuisten toiminnaksi, joka vahingoittaa lasta fyysisesti tai henkisesti. Suurin osa lasten kaltoinkohtelusta on väkivaltaista käyttäytymistä lasta kohtaan. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos THL. Lastenneuvolankäsikirja. Lasten kaltoinkohtelu i.a.)

3.2 Kaltoinkohtelun muodot

Fyysisellä pahoinpitelyllä tarkoitetaan lapseen kohdistuvaa ruumiillista väkivaltaa, joka vahingoittaa lapsen terveyttä tai aiheuttaa kipua. Fyysinen pahoinpitely sisältää myös käsitteen kuritusväkivalta, joka tarkoittaa sitä, että aikuinen rankaisee tai säätelee muuten lapsen käytöstä aiheuttaen lapselle epämukavan olotilan tai kipua, ilman fyysisiä merkkejä. Fyysistä pahoinpitelyä ovat muun muassa tukistaminen, nipistely, läimäyttäminen, potkiminen, lyöminen, polttaminen, ravistelu sekä ampuma-aseen, teräaseen tai muun niihin rinnastettavan hengenvaarallisen välineen käyttö. Fyysinen pahoinpitely voi johtaa myös lapsen kuolemaan tai vakavaan vammautumiseen. (Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 99–100; Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Lasten kaltoinkohtelu i.a.)

Psyykkistä pahoinpitelyä saattaa esiintyä yksinään, jolloin sitä on vaikeampi havaita ja määritellä. Yleensä se liittyy muihin kaltoinkohtelun muotoihin, kuten ruumiilliseen kuritukseen ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Psyykkistä pahoinpitelyä on haukkuminen, nöyryyttäminen, halveksiminen, vähättely, psykologinen uhkailu siten, että lapsen kasvu ja henkinen hyvinvointi ovat vaarassa. (Paavilainen & Flinck 2008, 2.)

Munchausen by Proxylla, josta käytetään myös nimitystä Munchausen syndrooma, tarkoittaa sitä, että huoltaja tai huoltajan asemassa oleva henkilö seipittää tai aiheuttaa lapselle tahallista vahinkoa erilaisin menetelmin, kuten kuvaillemalla tai keksimällä sairauksia, jotka johtavat erilaisiin tutkimuksiin, turhiin lääkityksiin tai altistavat lapsen muille hoidoille. Tämä on harvinainen kaltoin-

kohtelun muoto, mutta siihen liittyy yleensä myös fyysistä pahoinpitelyä tai laiminlyöntiä. (Paavilainen & Flinck 2008, 2; Tupola & Lounamaa 2012, 154.)

Tupola & Lounamaa (2012, 155) tuovat esille toisenlaisen näkökulman Munchausen syndroomaan. He pohtivat, kumpi osapuolista sairastaa lapsen kautta esiintyvää Munchausenin oireyhtymää, huoltaja, joka aiheuttaa lapselle erilaisia sairauksia, löydöksiä tai oireita, jotta saisi kiinnitettyä terveydenhuollon huomion vai sairastuva lapsi. Tupola ja Lounamaa toteavat kyseessä olevan monimuotoinen ongelma, joka syntyy useamman henkilön vuorovaikutustilanteessa. Tilanteeseen tarvitaan huoltaja, joka ei tunnusta tehneensä mitään väärin, vaikka hän aiheuttaa tai selittää lapselle oireita tai sairauksia. Huoltajan lisäksi tarvitaan myös lapsi, joka sairastuu sekä terveydenhuollon ammattilainen, jota pysyttään harhauttamaan. Nykyisin Munchausen syndroomalle on käytössä kaksi erillistä käsitettä, joista toinen kuvaa lasten sairautta ja toinen aikuisten sairautta. (Tupola & Lounamaa 2012, 155.)

Kemiallisella pahoinpitelyllä tarkoitetaan sitä, että lapselle annetaan rauhoittavia lääkkeitä tai päihteitä, jotta lapsi nukkuisi, rauhoittuisi tai olisi muuten huomaamaton. Kemiallisesta pahoinpitelystä puhutaan myös tilanteessa, jossa lapsen tarvitsemaa erityisruokavaliota tai lääkitystä ei noudateta tai se jätetään kokonaan antamatta. Kemiallisen pahoinpitelyn mahdollisuus tulisi aina ottaa huomioon, jos lapsen elimistöstä löydetään laittomia huumeita tai muita poikkeavia löydöksiä esimerkiksi lapsen mahdollisessa myrkytystilanteessa. (Paavilainen & Flinck 2008; Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 106.)

Lasten laiminlyönti on monimuotoinen ilmiö, josta ei ole aina havaittavissa selkeitä merkkejä tai oireita. Merkkien ja oireiden havaitsemattomuus vaikuttaa laiminlyönnin puuttumisen keinoihin, kuten milloin ja miten puuttua tilanteeseen, vai tuleeko puuttua lainkaan. Tunnistamista vaikeuttavat viranomaisten puutteellinen koulutus ja heidän vakiintumattomat yhteistyömenetelmät sekä lapsen kykenemättömyys osata kertoa ja kuvailla mahdollinen laiminlyönti, ellei häneltä kysytä asiasta suoraan. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä herkemmin hänen kokemuksellisuus, sanaton viestintä tai puheesta johtuvien väärinkäsitys-

ten ymmärtämättömyys saattavat nousta esteiksi tilanteen ennalta ehkäisemiseksi. (Söderholm 2004, 57–59.)

Söderholm (2004, 58) ottaa kantaa viranomaisten pitkäjänteiseen ja johdonmukaiseen yhteistyöhön muiden viranomaisten kanssa. Hän peräänkuuluttaa aktiivisempaa puuttumista pieniinkin huolta herättäviin tilanteisiin. ”Laiminlyönnissä on kyse puutteista lapsen elinolosuhteissa tai huoltajien käyttäytymisessä tai molemmissa”, toteavat Söderholm ja Politi (2012, 78).

Laiminlyönnin muotoja ovat fyysinen, emotionaalinen, lääketieteellinen, koulutuksellinen sekä ammatillinen että rakenteellinen laiminlyönti. **Fyysisellä laiminlyönnillä** tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että lapsi elää puutteellisessa valvonnassa, epähygieenisessä, likaisessa tai autiossa elinympäristössä tai lapsi ei saa hänen kasvunsa edellyttämää riittävää ja oikeaa ravintoa. Lapsi saateen myös jättää ilman huoltajan tai muun aikuisen ohjausta, tukea ja neuvontaa olettaen lapsen selviytyvän itsenäisesti. (Söderholm & Politi 2012, 80–83.)

Lääketieteellinen laiminlyönti on monitahoinen ja asiaan liittyy useita erilaisia näkökulmia. Huoltaja saattaa suhtautua negatiivisesti tai välinpitämättömästi lapselle määrättyihin lääkkeisiin ja hoitoihin. Terapia tai kuntoutus tutkimukset ja toimenpiteet saatetaan laiminlyödä tai lapsi tuodaan lääkärille liian myöhään tai ei lainkaan. (Söderholm & Politi 2012, 81.)

Ne vanhemmat, jotka suosivat vaihtoehtoisia hoitomuotoja tai kieltäytyvät lääketieteellisestä hoidosta uskomuksiin tai uskonnollisiin seikkoihin vedoten tai kieltäytyvät rokottamasta lastaan, herättävät eettistä keskustelua. Lastensuojelun interventiota tarvitaan, jos lääketieteellisen hoidon laiminlyönnin tiedostetaan aiheuttavan lapselle terveydellisiä riskitekijöitä tai haittoja. Toinen pohdittava asia on tämänhetkinen lapsiperheiden köyhyys, joka saattaa muodostua esteeksi lapsen hoitoon pääsulle tai läkehoidolle. Kyseiset seikat vaativat ammatilaisilta sensitiivisiä vuorovaikutustaitoja sekä syvällisempää tietämystä ja ymmärrystä erilaisissa tilanteissa olevia perheitä kohtaan että ammatillista ja eettistä osaamista. (Söderholm 2004, 62–63.)

Koulutuksen laiminlyönnistä puhutaan silloin, kun lasta ei toimiteta kouluun tai lapsi kieltäytyy menemästä kouluun erilaisista syistä johtuen. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi koulukiusaaminen, lapsi ei saa riittävästi luki- tai tukiopetusta tai huoltajien näkemys koulun tarjoamista tukiratkaisuista on negatiivinen. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna opettajien lomautukset tai koulunkäynninohjaajien resurssien vähyys ovat myös koulutuksellista laiminlyöntiä. (Söderholm & Politi 2012, 82.)

Lasten laiminlyöntiä voi tapahtua myös kodin ulkopuolella. Lapsen laiminlyöntiä tutkineet James Garbarino ja Celeste Collins (1999, 1–23) ovat todenneet, ettei laiminlyönti johdu välttämättä pelkästään perheestä. He korostavat tapoja, joilla yhteiskunta ja yhteisöt valvovat ja tukevat perheitä. Joissakin maisissa vanhemmuus nähdään yhteiskunnallisena sopimuksena, eikä niinkään yksityisasiana. Lasten laiminlyöntiä voi tapahtua myös viranomaisten keskuudessa, kuten romanialaisissa lastenkodeissa, joista adoptoitiin lapsia Kanadaan ja Iso-Britanniaan. Tutkijat ovat jälkikäteen raportoineet kyseisten lasten oireista ja ovat olleet sitä mieltä, että lasten huolenpito on ollut vähäistä näissä lastenkodeissa. (Söderholm & Poltti 2012, 83.)

Söderholm & Politi (2012, 80–81) esittävät, että **emotionaalinen kaltoinkohtelu** voi olla tahallista (väkivaltaa) tai tahatonta (laiminlyöntiä) ja selkeän rajan vetäminen näiden kahden välille on vaikeaa. Emotionaalista kaltoinkohtelua esiintyy jossain määrin myös muissa kaltoinkohtelun muodoissa. Se voi ilmetä myös itsenäisenä kaltoinkohtelun muotona, jolloin sen havaitseminen ja tunnistaminen voi vaikeutua. Söderholm ja Politi (2012, 81) toteavat, että emotionaalista kaltoinkohtelua esiintyy kaikissa yhteiskuntaluokissa, mutta kaikki tapaukset eivät johda lastensuojelun asiakkuuteen.

Emotionaalisen kaltoinkohtelun muotoja ovat lapsen tunnetarpeiden huomiomattomuus, manipulointi, hyljeksiminen, uhkailu, pelottelu tai eristäminen. Emotionaaliseen kaltoinkohteluun liittyy myös ajatus lapsen korruptoitumisesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että lasta tai nuorta kannustetaan ja tuetaan antisosiaaliseen käytökseen tai häntä jopa yllytetään päihteiden käyttämiseen. (Sinkkonen, Jari 2004, 78–79.) Toistuvasta emotionaalisesta kaltoinkohtelusta voi seurata, että

lapsi ei kykene jakamaan tunteitaan muiden kanssa, eikä hän hae tai ota vastaan lohdutusta. Näin ollen lapsi tai nuori kokee itsensä arvottomaksi, ei-rakastetuksi sekä ei-toivotuksi. (Söderholm & Politi 2012, 80–81.)

Perheväkivallan keskellä eläviä lapsia on usein kutsuttu näkymättömiksi todistajiksi. Lapset ovat saattaneet jäädä vuosikausiksi vanhempien välisten riitojen keskelle ja samalla ovat altistuneet väkivallalle. On arvioitu että 17 % alle 18-vuotiaista lapsista on joutunut kotonaan joskus väkivaltatilanteiden todistajiksi. Mikäli perheessä on väkivaltaa, on lapsella moninkertainen riski tulla pahoinpidellyksi verrattuna muiden perheiden lapsiin. Lapsen altistuminen väkivallalle on vakava kehityksellinen riskitekijä. (Söderholm 2004, 134–135.)

Väkivallalle altistumista voidaan pitää stressitekijänä, mikä sisältää lapselle useita päällekkäisiä uhkia. Vakavalle väkivallalle altistuneille lapsille voi kehittyä traumaperäinen stressihäiriö PTSD, joka ilmenee esimerkiksi painajaisunina, kohonneena vireystilana tai aggressiivisuutena. Osa lapsista pyrkii välttämään traumatilanteista muistuttavia ajatuksia ja ovat täten niukkasanaisia, eivätkä muista yksinkertaisiakaan asioita väkivaltaisista tilanteista, kun taas toiset lapset saattavat ilmaista tunteitaan väkivaltaa sisältävän teemaleikin avulla. (Söderholm 2004, 135.) Tutkimusten perusteella on vaikea tehdä päätelmiä, mitkä ovat väkivallalle altistumisen erityiset seuraukset. Pääsääntöisesti voidaan todeta, että lapsi oireilee niillä alueilla, joihin sen hetkisen kehitysvaiheen tärkeimmät haasteet liittyvät. Esimerkiksi ala-asteikäisen lapsen kohdalla sosiaaliset taidot eivät välttämättä vahvistu tai empatiakyky voi jäädä heikoksi. (Söderholm 2004, 136–138.)

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön määritelmiä on useita. Hirvelä (1997, 26) esittää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön olevan aikuisen, nuoren tai jopa toisen lapsen suorittamaa toimintaa, jossa lasta käytetään välikappaleena oman seksuaalisen tarpeen herättämiseen tai tyydyttämiseen. Salo & Ståhlberg (2004, 102–103) toteavat hyväksikäytön olevan alistamista ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, jota lapsi tai nuori ei ymmärrä ja johon hän ei voi antaa omaa suostumustaan.

Taskinen (2003, 21–22) erittelee Stakesille tuotetussa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnalle kirjoitetussa oppaassa lapsen seksuaaliseen riistoon kuuluvat seuraavat seikat:

- Ruumiillinen pahoinpitely, joka kohdistuu pääasiassa lapsen sukupuolielimiin ja sukupuolisiin tunnusmerkkeihin. Sukupuolielinten rituaalista silpomista pidetään Suomessa pahoinpitelynä.
- Raiskaus tai sukupuoliyhteys tai sen yritys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa. Myös alle 18-vuotiaan nuoren taivuttaminen sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, jos hän on koulussa tai muussa laitoksessa tekijän määräysvallan tai valvonnan alainen.
- Muu lapsen ruumiillista koskemattomuutta loukkaava seksuaalinen teko, kuten lapsen sukupuolielimen koskettelu.
- Lapsen johdattaminen ikää ja kehitystasoa vastaamattomaan seksuaalikäyttäytymiseen, kuten toisen henkilön sukupuolielinten kosketteluun tai muuhun seksuaaliseen tyydyttämiseen.
- Lapsen altistaminen ikään ja kehitystasoon soveltumattomille seksuaalisille ärsykeille esimerkiksi saattamalla hänet seuraamaan yhdyntöjä, näyttämällä hänelle pornofilmejä, -lehtiä tai vastaavia materiaaleja.
- Lapsipornografia ja lapsen käyttäminen esiintyjänä epäsideellisissä julkaisuissa, filmeissä, tilaisuuksissa tai muissa sellaisissa.
- Seksin ostaminen alle 18-vuotiaalta ja lapsen johdattaminen prostituutioon.

Salo & Ståhlberg (2004, 104) mukaan ja Taskisen (2003) määritelmien lisäksi myös tirkistely ja itsensä paljastelu sekä lapsen sadistinen kohtelu seksuaalisen mielihyvän saamiseksi ovat seksuaalista riistoa. Tämän lisäksi he tarkentavat raiskaus- ja yhdyntä näkökulmaa termeillä emättimeen, peräaukkoon, tai suuhun kohdistuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä.

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi tavallisimpia käytettyjä ilmaisuja aiheesta ovat: seksuaalinen väärinkäyttö, seksuaalinen pahoinpitely, seksuaalinen riisto, seksuaalinen ahdistelu tai inesti. Inesti tarkoittaa inestin endogaamista muotoa eli sukurutsaa, jolla tarkoitetaan sukupuoliyhteyttä oman bio-

logisen lapsen tai tämän jälkeläisen kanssa. Eksogaaminen insesti on kaikenlainen lapseen kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö ja kajoaminen perhepiirissä, joka sisältää myös uusperheet. Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtuu kaikissa yhteiskunnissa, yhteiskuntaluokissa ja kulttuureissa. (Hirvelä 1997, 26- 27; Soisalo 2012,180; Salo & Ståhlberg 2004, 102–103.)

Groomingin eli internetissä, matkapuhelimen tai sähköpostin välityksellä tapahtuvaa lapsen tai nuoren seksuaalista hyväksikäyttöä tai siihen valmistautumista. Grooming on tietoista ja tavoitteellista toimintaa, jonka tarkoituksena on päästä lapsen tai nuoren kanssa seksuaaliseen yhteyteen tai saada kohde toimimaan seksuaalisesti. Kyseessä ei ole uusi ilmiö, mutta toimintamuotonsa takia se on petollinen keino siksi, että hyvin moni lapsi tai nuori saa käyttää nettipalveluita ilman aikuisen valvontaa. (Pelastakaa lapset ry. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja internet i.a.; Väestöliitto. Nuoret 2015.)

Maaret Kallio (2014) toteaa haastattelussaan, että hyväksikäyttöön liittyy luottamus- ja vuorovaikutussuhde. (Henkilökohtainen tiedonanto 2.6.2014). Hyväksikäyttö ei tarkoita pelkästään yhdyntää vaan hyväksikäyttöä on myös digitaalisessa mediassa käytetyt eroottiset puheet ja kirjoitukset, videot ja kuvamateriaalit. Grooming alkaa usein sillä, että tekijä ottaa lapseen tai nuoreen kontaktin ja luo häneen kiinteän suhteen sekä luottamuksen. Tämän jälkeen seksuaalinen hyväksikäyttö jatkuu netin välityksellä, joka voi johtaa myös tapaamiseen. (Pelastakaa lapset ry. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja internet i.a.; Väestöliitto. Nuoret 2015.)

3.3 Lastensuojelulaki ja rikoslaki lapsen näkökulmasta

Lastensuojelulain (417/2007) tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, mutta lasten ja lapsiperheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia lapsen kasvatuksessa. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otet-

tava huomioon lapsen etu. Lapsen edun määrittely voi olla haastavaa, koska ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mikä olisi lapselle hyväksi. Lapsen etu ei välttämättä aina tarkoita sitä päätöstä, minkä lapsi tai hänen vanhempansa haluaisi tapahtuvan. (Ensi- ja turvakotienliitto. Mitä tarkoittaa lapsen etu i.a.; Lastensuojelulaki 417/2007).

Aikuisen velvollisuus on asettaa lapsen etu etusijalle. Lapsen etu on yksi neljästä YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteista. Lapsen edun kriteereitä ovat ensinnäkin lapsen ihmis- ja perusoikeudet. Kaikki väkivalta lasta kohtaan on Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kielletty. Lapsen vanhemmilla ei ole oikeutta satuttaa lasta vedoten esimerkiksi uskonnollisiin tai kulttuurillisiin tekijöihin. Lapsen edun kannalta on tärkeää kysyä myös lapsen mielipiteitä ja kokemuksia. Lapsen paras määräytyy useimmiten tilannekohtaisesti. Mitä paremmin lapsen vanhemmat sekä muut aikuiset tuntevat lapsen oikeudet, sitä helpompaa lapsen edun määrittelemine on. Erityisesti sosiaalialan työntekijöiden pitäisi osata tunnistaa lapsen oikeudet ja työskennellä niiden mukaan. (Aula 2001, 25–35.)

Lastensuojeluilmoitus on tehtävä silloin, kun ilmoitusvelvolliselle herää perusteltu epäily tai tietoisuus lapsesta, jonka huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelutarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä vaikka lapsi tai perhe kieltäisi ilmoituksen tekemisen. Lastensuojeluviranomaisen on ilmoitettava lapsen kaltoinkohtelusta poliisille silloin, kun epäillään lapsen joutuneen seksuaalisesti hyväksikäytetyksi tai häntä on muutoin pahoinpidelty. Jos ilmoituksen on tehnyt viranomainen tai muu julkista valtaa käyttävä ammattihenkilö, ilmoituksen kohteena oleva saa yleensä tietää lastensuojeluilmoituksen tekijän. (Mahkonen 2010, 225–229.)

Lastensuojelulaissa on oma lukunsa myös lapsen osallisuudelle. Se perustuu lähtökohtaisesti perustuslakiin, jonka mukaan lapsen tulee tulla kuulluksi sekä saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin huomioon ottaen lapsen iän ja kehityksen. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2010, 169.) Lapsen osallistumisen esteeksi voi kuitenkin muodostua aikuisten tai ammattilaisten pelko, että kuun-

telemalla lapsen mielipidettä, he saattavat vaarantaa oman asemansa huoltajina tai työntekijöinä. (Aula 2001, 25–35.)

Ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja pitää tärkeänä lainsäädännön tuntemista lastensuojelutyössä ja muistuttaa, että lastensuojeluviranomaisen on aina räättävä työnsä yksittäisen lapsen, perheen ja huoltajan mukaisesti. Kananoja kuitenkin korostaa, että sosiaalityössä kaikki lähtee lapsen tarpeista ja kuuntelemisesta sekä hänen kanssa työskentelemisestä. Aulikki Kananojan mukaansa lapsi on pääasiakas, eikä lapselta voi udella siitä, mitä kotona tapahtuu. Lapsella voi kuitenkin olla ristiriitaisia tunteita huoltajiaan kohtaan. Kananoja kiteyttää ajatuksensa, että lapsi tarvitsee ympärilleen yhden turvallisen ihmisen, jolle hän halutessaan voi kertoa asioista. (Ollikainen 2015, 10–12.)

Rikoslain (39/1889) tarkoituksena on suojata lasta seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja väkivallalta. Rikoslain (39/1889) 20 §:ssä on juridiset määrittelyt ja nimikkeet seksuaalirikoksista myös lapsen näkökulmasta eli, mitä tarkoittaa raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon tai hyväksikäyttöön, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostamiseen nuorelta, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyyttä loukkaava lasta koskevan esityksen seuraaminen sekä paritus tai törkeä paritus. Rikoslain (39/1889) 21 §:ssä todetaan, että pahoinpitely on rikos, ja kaikenlaista ruumiillista kuritusta pidetään pahoinpitelynä. Rikoslaisissa fyysinen pahoinpitely on jaoteltu lievään pahoinpitelyyn, pahoinpitelyyn sekä törkeään pahoinpitelyyn.

4 SOSIONOMIN KOULUTUS DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUSSA

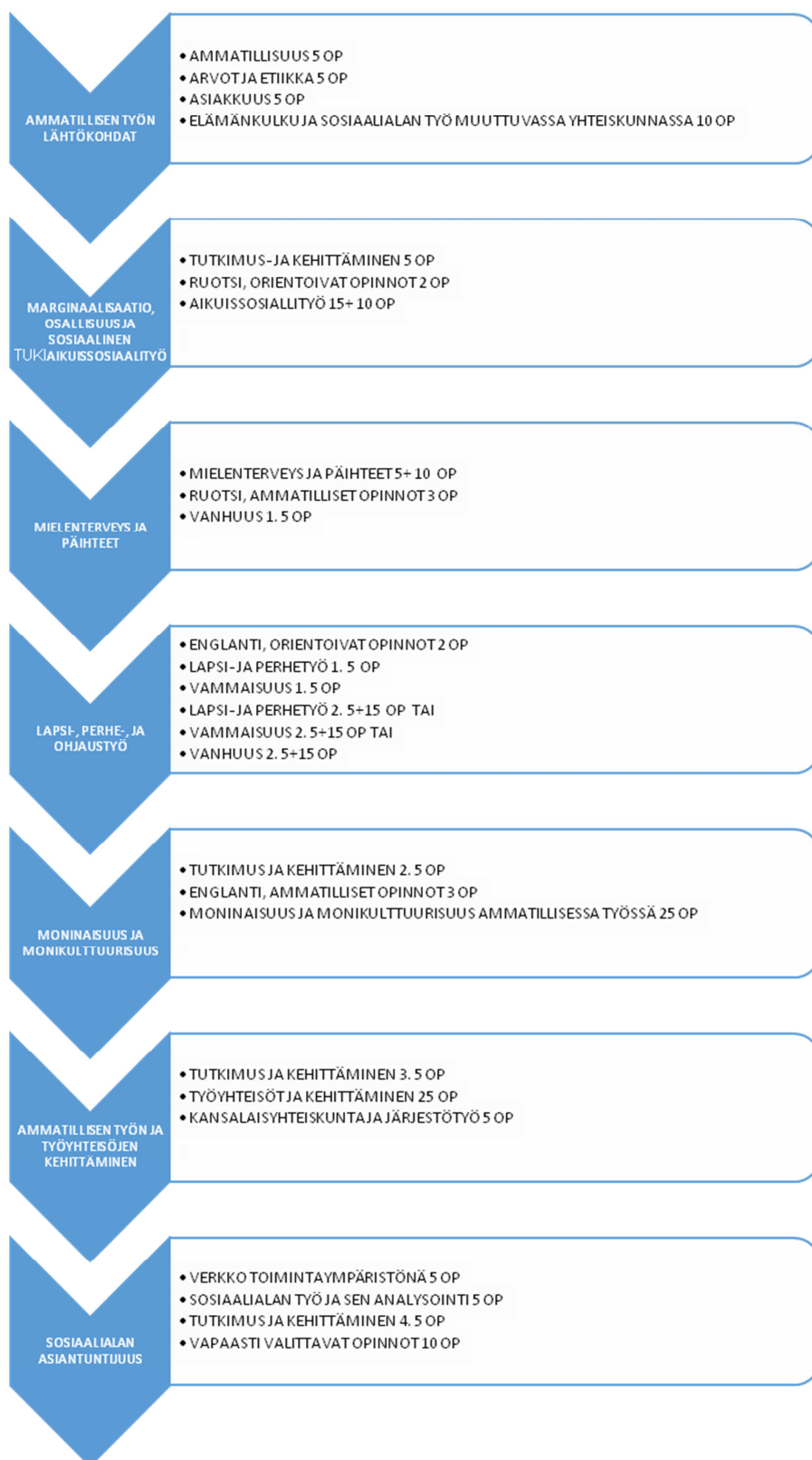
Diakonia-ammattikorkeakoulun toimintaa ohjaavia arvoja ovat kristillinen lähimmäisenrakkaus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, avoin vuorovaikutus sekä laadukas ja tuloksellinen toiminta. Diakonia-ammattikorkeakoulu tuottaa kirkon ja yhteiskunnan palvelukseen osaavia ammattilaisia ja asiantuntijoita sekä osallistuu koulutusalojen alueelliseen ja valtakunnalliseen kehittämiseen. (Diak on arvoyhteisö i.a.)

4.1 Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2010–2014

Sosionomi (AMK) on 210 opintopisteen laajuinen ammattikorkeakoulututkinto. Tutkinnon tavoiteaika sen suorittamiseen on kolme ja puoli vuotta. Opiskelijoilla voi kuitenkin olla taustalla muitakin tutkintoja, joiden perusteella he voivat saada hyväksi luettua sosionomiopintoja AHOT- (aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen) menettelyn avulla. Pääsääntöisesti tunnistaminen ja tunnustaminen haetaan tutkinto-opintojen alkuvaiheessa henkilökohallisen opiskelusuunnitelman vahvistamisen yhteydessä. (Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen i.a.)

Sosionomin tutkinto valmistaa ammattihenkilöitä sekä julkisen että yksityisen sektorin sosiaalialan asiantuntemusta vaativiin työtehtäviin. Ammattikorkeakoulussa keskitytään käytännön ammattiin harjaannuttamiseen, sekä sivistykseen eri tehtävien ja teorioiden pohjalta. Ammattikorkeakoulututkinnon tavoitteena on luoda opiskelijalle laajempi valmius tulevaisuuden työstä, joten ammattikorkeakoulu keskittyy käytännön harjoitteluun. Toisaalta ammattikorkeakoulu toimii myös ensisijaisena johdattajana työhön ja työllistyäkseen opiskelija tarvitsee ammatin. (Mikkola & Nurmi 2001, 16.) Koulutuksen käytännönläheisyys onkin usein opiskelijan etu, josta Diakonia-ammattikorkeakoulu toimii hyvänä esimerkkinä. Diakonia-ammattikorkeakoulussa on enemmän työharjoitteluita kuin muissa vastaavissa ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa. Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi tutkinnon opetussuunnitelmaa on aloitettu uu-

distamaan tammikuussa 2015. Vuonna 2010–2014 aloittaneiden opiskelijoiden lukukaudet ovat jaettu seitsemään osaan.

KUVIO 1. Opetussuunnitelma, sosionomi 2010–2014.

Ensimmäisellä lukukaudella paneuduttiin ammatillisen työn lähtökohtiin. Lukukauden tarkoituksena oli keskittyä opiskelijan oppimiseen, oppimiskäsityksiin, ammatilliseen kasvuun sekä tutustua Diakonia-ammattikorkeakoulun koulutukseen ja käytänteisiin. Opiskelijan tuli sisäistää Diakonia-ammattikorkeakoulun arvot, kestävän kehityksen eettiset perusteet sekä osata reflektoida alansa ammattien edellyttämää eettistä vastuuta omassa toiminnassaan. (Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma, sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto 2010 – 2014, 2–3.) Sosionomi (AMK) -opintokokonaisuuden tarkoituksena oli koko opintoprosessin ajan motivoida opiskelijaa kehittämään omaa ammatillista osaamistaan kohti tulevaa sosiaalialan ammattilaista. (Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma, sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto 2010–2014, 2–3.)

Toinen lukukausi sisälsi tutkimuksen - ja kehittämistoiminnan perusteita, ruotsin orientoivia opintoja, aikuissosiaalityötä sekä sosiaaliturva ja sosiaali- ja terveyspalveluiden tuntemusta. Kolmannen lukukauden pääpaino oli mielenterveys- ja päihdetyössä ja siihen sisältyi myös jakso vanhuudesta. Tämän lisäksi jatkuivat ruotsin ammatilliset opinnot. Neljäs lukukausi koostui varhaiskasvatuksesta, lastensuojelusta, erityisen tuen tarpeessa olevista lapsista, perheistä ja nuorista sekä nuorisotyöstä ja erityisnuorisotyöstä. Viidennen lukukauden tehtävänä oli valmistaa opiskelijoita tutkimuksen- ja kehittämisen ydinsisältöihin. Lukukaudella perehdyttiin moninaisuus- ja monikulttuurisuus jaksoon, jonka tavoitteena oli neuvoa opiskelijalle eri kulttuurien-, vähemmistöjen- ja uskontojen edustajien kohtaamista asiakastyössä. Kuudes lukukausi suuntautui ammatillisen työn ja työyhteisöjen kehittämiseen. Kuudennen lukukauden ydin oli tarjota opiskelijalle rohkeaa työtettä kehittää yhteistyökumppaneiden välistä työskentelyä. Seitsemännellä lukukaudella perehdyttiin syvemmin sosionomin asiantuntijuuteen. Tavoitteena oli, että opiskelija osaa arvioida sosiaalipalveluiden laatua sekä vaikuttavuutta. Opiskelijan oli kyettävä toimimaan myös sosiaalialan muuttuvissa toimintaympäristöissä sekä hänen oli osattava kehittää omaa ammatillista osaamistaan tulevana sosionomina. (Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma, sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto 2010–2014, 2–17.)

4.2 Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) koulutuksen uusi opetussuunnitelma on otettu käyttöön vuonna 2015. Se on suunnattu opiskelijoille, jotka ovat aloittaneet sosionomi (AMK) opintonsa vuonna 2015 ja sen jälkeen. Sosionomi-opinnot on jaettu seitsemään eri opintokokonaisuuteen: auttamistyön lähtökohtiin ja palvelujärjestelmään, osallisuuteen ja ohjaukseen, soveltavaan ja kehittävään ammatillisuuteen, soveltavaan ja kehittävään asiantuntijuuteen, osallistavaan kehittämiseen sekä kriittiseen yhteiskunta osaamiseen ja vaikuttamiseen. Opintokokonaisuuksissa toteutetaan Osallistavan ja tutkivan kehittämistyön toimintamallia (OSKE), jonka tarkoituksena on saada oppiminen ja oppimistehtävät palvelemaan työelämän kehittämistarpeita. (Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2015.)

Opetussuunnitelman tavoite on luoda valmistuville opiskelijoille tulevaisuus-orientoitunutta, tutkimusperustaista ja kumppanuuslähtöistä sektori- ja ammattirajoja ylittäviä työelämän kehittämistaitoja. Diakonia-ammattikorkeakoulun tavoitteena on antaa opiskelijoille innovatiivinen asenne tulevaisuuden työelämäänsä sekä rohkeutta tarttua epäkohtiin uudistuvassa yhteiskunnassa. Lastentarhanopettajan kelpoisuus opintojen tavoitteisiin on lisätty varhaisen puuttumisen käytäntöjä sekä lapsi- ja perhekohtaisissa lastensuojelun opinnoissa on huomioitu lasten- ja nuorten kaltoinkohtelun tunnistaminen, sen muodot ja vaikutukset lapsen tai nuoren hoitoon. Uuden opetussuunnitelman lähtökohtana on ihmisoikeuksiin sitoutuva vuorovaikutustyö erilaisten ihmisten keskuudessa. Oikeudenmukaisuuden edistäminen sekä sosiaalialan arvojen- ja eettisten periaatteiden soveltaminen on otettu huomioon myös lastentarhanopettajan opinnoissa. (Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2015.)

4.3 Lastentarhanopettajan LTO- kelpoisuus Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmassa

Semin (2005, 61) mukaan sosiaalialan ammattikorkeakouluissa on mahdollisuus erikoistua suuntautumisvaihtoehtojen, erityisten vaihtoehtoisten opintojen tai profiloidun erityisosaamisen kautta. Diakonia-ammattikorkeakoulussa opiskelijat voivat halutessaan suuntautua lapsi - ja perhetyöhön opiskelemalla 60 opintopisteen verran saadakseen lastentarhanopettajan pätevyyden eli LTO - pätevyyden. Tämä opintojakso edellyttää teoriaopintoja 25–30 opintopistettä, pedagogista käytännönharjoittelua 25–30 opintopistettä sekä opinnäytetyön 15 opintopistettä. Pedagogisia harjoittelujaksoja on kaksi, jotka suoritetaan työharjoittelupaikoissa, joiden asiakkaina ovat varhaiskasvatukseen eli 0–8- vuotiaat lapset. Teoriaopinnoissa käsitellään varhaiskasvatuksen-, lastensuojelun- ja nuorisotyön työympäristöjä, työprosesseja ja - menetelmiä, toimijoita sekä kasvun ja kehityksen häiriöitä. Lisäksi paneudutaan yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten vaikutuksiin lasten, nuorten ja heidän perheiden elämässä, sekä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun erityismenetelmiin eri toimintaympäristöissä. Tämän lisäksi arvioidaan ja kehitetään vuorovaikutuksellisia, ohjauksellisia ja pedagogisia taitoja sekä toiminnallisten menetelmien kehittämistä. (Sociologi (AMK) tutkintoon sisältyvät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot Diakonia-ammattikorkeakoulussa 2011.)

Diakonia-ammattikorkeakoulu tarjoaa opetussuunnitelman mukaan kattavat edellytykset toimia lapsi- ja perhetyön kentillä, mutta ammattikorkeakoulu ei kuitenkaan tarjoa valmista pohjaa vaan pelkästään eväitä, joiden avulla opiskelija voi kasvaa monitaitoiseksi ja soveltamiskykyiseksi asiantuntijaksi. (Mikkola & Nurmi 2001, 17). Ammatillisen oppimisen arviointi kohdistuu oppimisprosessiin sekä oppimistuloksiin, josta arvioidaan määrää ja laatua. Opiskelijan oppimisen kannalta on tärkeä myös opiskelijan oma tietoisuus itsestään, oppimisestaan, sekä se millä keinoin hän oppii ja muistaa asioita. (Hakala & Ojala 2007, 16.) Mäkisen (2009, 21) mukaan yksilön osaaminen rakentuu myös työn vaatimuksesta, jotka rakentuvat muun muassa virallisista ammattialan edellyttämisestä - sekä työssä vaadittavista osaamisalueista.

5 SOSIONOMIN AMMATILLINEN KASVU JA AMMATILLISUUS

Tämän päivän työelämässä tarvitaan henkilöitä, joilla on motivaatio oppia uutta sekä kehittää omaa osaamistaan. Heikkisen (2009, 96) mukaan ammatti-identiteetillä tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestään ammattilaisena, joka perustuu yksilön tietoihin ja kokemuksiin. Opiskelija kuitenkin peilaa käsityksiä itsestään ja persoonallisesta identiteetistään suhteessa ammatti-identiteettiin. Ammatillisella osaamisella tarkoitetaan ammattiin liittyviä teknisiä, sosiaalisia ja muita työelämän edellyttämiä taitoja, jotka sisältävät teoriapohjan lisäksi käytännön taitoja sekä ”hiljaista” tietoa. Ammattikorkeakoulussa on tavoitteena kehittää opiskelijan ammatti-identiteetin muotoutumista.

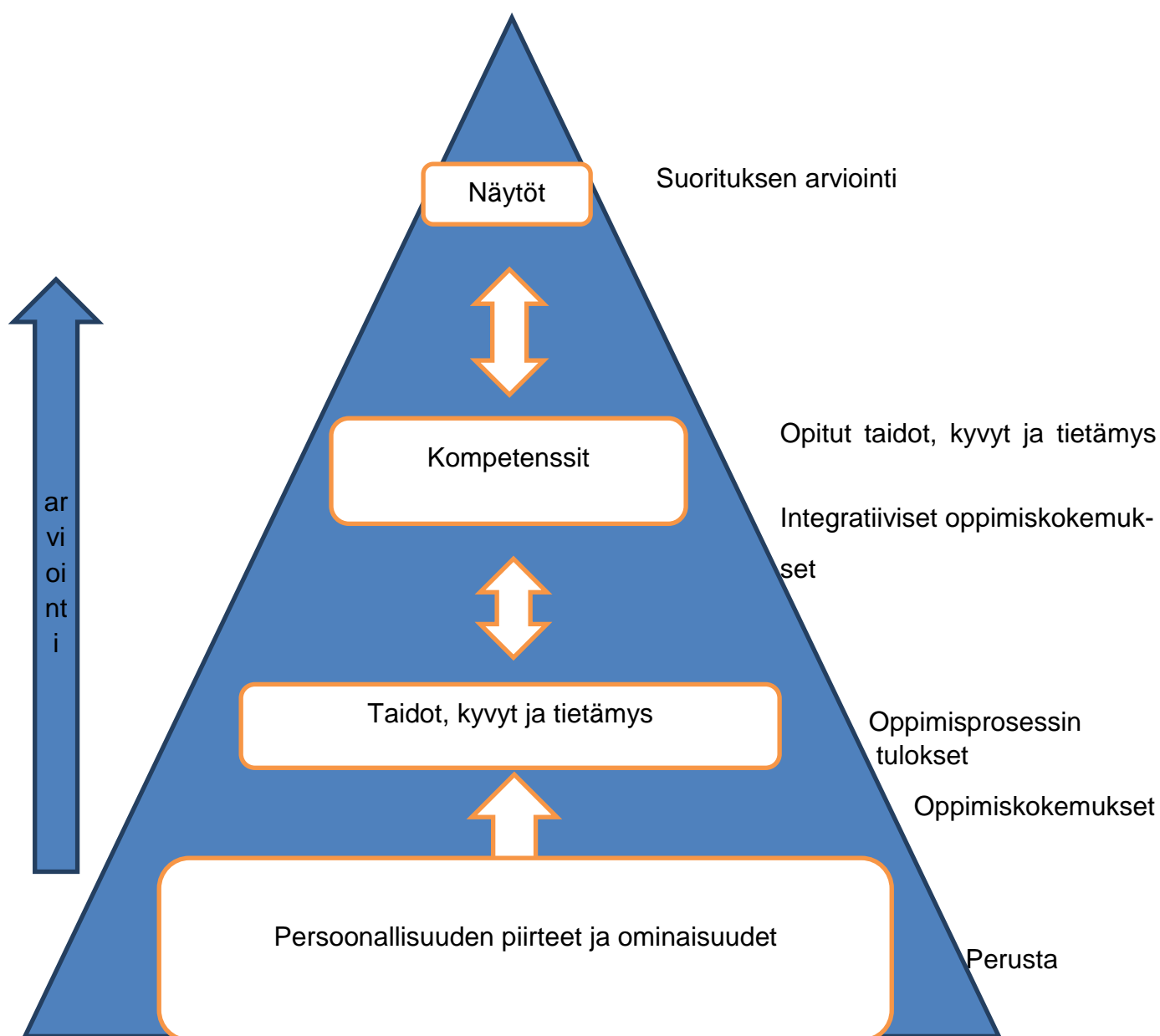
5.1 Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden ammatillinen pätevytyminen

Oppiminen ajatellaan muutoksen mahdollisuutena tai muutoksena, jossa korostuu myös kokemuksellisuus. (Ruohotie & Honka 2003, 29.) Ammatillista kehittymistä ohjaavia toimintaperiaatteita ovat motivaatio, vuorovaikutus ympäristön kanssa, minäkäsitys, tietämisen tavat sekä oppimistyyli ja -mieltymykset sekä itsesääntely ja tavoitteiden asettaminen. Stenström (1993, 31) näkee ammatillisen kasvun identiteetin kehittymisenä. Hänen mielestään ammatillinen identiteetti on henkilöllä, joka tuntee hallitsevansa ammatin vaatimat tiedot sekä vastuun ja on tietoinen omista vahvuuksistaan ja heikkouksistaan.

Itsesääntelyn avulla oppija aktivoi osallistumistaan omaan oppimisprosessiin. Oppija saa oppilaitoksessaan tutkintoonsa liittyvät oleelliset tiedot, mutta oppimista edistävät metakognitiiviset, motivaationaliset ja toiminnalliset prosessit, kuten yksilöllisten oppimistavoitteiden suunnittelu, itsetarkkailu, uskomukset, jatkuva harjoittelu sekä henkilökohtaisten taitojen hiominen, takaavat tehokkaan oppimisen. (Ruohotie & Honka 2003, 79). Opiskelijalle kehittyy vähitellen oma näkemys oppimisestaan ja siitä, kuinka hän huomaa asiakkaidensa tarpeet. Uudistavan oppimisen tarkoituksena on, että yksilö tutkii, kyseenalaistaa sekä

tarkistaa niitä havaintoja, joiden avulla hän luo merkityksiä eri asioista. Prosessin aikana syntyy uutta tietoa ja näin ollen opiskelija pystyy korjaamaan oman oppimisjärjestelmänsä puutteita. (Ruohotie & Honka 2003, 9.)

Ammatillinen kasvu edellyttää myös halukkuutta jatkuvaan ammatilliseen kasvuun sekä sitoutumista ammatin laatimiin normeihin, arvoihin ja eettisyyteen. (Ruohotie & Honka 2003, 12 – 13.)

KUVIO 2. Voorhees 2001, Käsitteelliseen oppimisen malli

Voorheesin laatima kompetenssimalli kuvastaa käsitteellisesti oppimista pyramidin sisään rakennettuina portaina. Persoonallisuuden piirteet ja ominaisuudet muodostavat perustan sisäisille valmiuksille sekä oppimiselle, jonka päälle rakentuvat muut kokemukset. Persoonallisuuden piirteistä ja ominaisuuksista johtuen jokainen henkilö kokee asioita eri tavalla sekä hankkii erilaisia, että eri tavoin painottuvia, kompetensseja eli taitoja, tietoja ja kykyjä tai pätevyyttä. Nämä ominaisuudet kehittyvät hankittujen oppimiskokemusten myötä koulutuksessa, työelämässä ja yhteiskunnassa. Integratiiviset oppimiskokemukset eli käsitteellinen ja teoreettinen tieto muunnetaan kokemuksellisuuden ja käytännöllisyyden tietoihin, jotka reflektoiden vaikuttavat itsesäätelyn kautta kompetensseihin eli pätevyyteen. Näytöt ovat kompetenssien soveltamista käytännössä. (Ruohotie & Honka 2003, 20–21; Tynjälä 2009.)

Ruohotie & Honka (2003, 54–55) esittelevät Per-Erik Ellströmin (1994) määritelmän, jonka mukaan kompetenssi eli pätevyys on yksilön potentiaalinen kapasiteetti käsitellä menestyksellisesti tiettyjä tilanteita tai suoritua tietystä tehtävästä tai työstä. Kapasiteettia määrittelevät kognitiiviset ja affektiiviset tekijät kuten arvot, asenteet ja motivaatio, persoonallisuuden piirteet kuten itseluottamus, sosiaaliset taidot, ihmissuhde- ja kommunikaatiotaidot sekä motoriset taidot. Pätevyys voidaan jakaa muodolliseksi eli formaaliseksi tai potentiaaliseksi pätevyudeksi. Muodollinen pätevyys määritellään opetussuunnitelmassa tavoitteina sekä tutkinnon perusteissa olevina pätevyysvaatimuksina. Potentiaalisella pätevyydellä tarkoitetaan yksilön todellista kapasiteettia suoritua tehtävistä ja haasteista niin työelämässä kuin vapaa-aikana. Potentiaalisen pätevyys nähdään yleensä korkeampana kuin muodollinen pätevyys. (Ruohotie & Honka 2003, 54–55.)

Eteläpellon (1997,100) mukaan pätevyys syntyy teoreettisen tiedon, käytännön tiedon sekä metakognitiivisen tietämyksen ja vuorovaikutuksen tuloksena. Ammattikorkeakoulusta valmistuneet opiskelijat tulevat työskentelemään oman alansa asiantuntijatehtävissä. Tynjälä & Nuutinen (1997, 185–193) toteavat asiantuntijuuden rakentuvan ammattikorkeakoulussa viidestä eri osatekijästä. Kyseiset osatekijät ovat tosiasiallinen tieto, käsitteellinen tieto sekä mallit, käytännöllinen ja kokemuksellinen tieto, äänetön tieto ja intuitio. Lisäksi asiantuntijatie-

toon kuuluu itsesäätelytieto. Tynjälä & Nuutinen (1997, 93) liittävät asiantuntijuuteen myös arvot, ammattietiikan sekä henkilökohtaiset tavoitteet ja orientaation.

Ruohotie & Honka (2003, 38) esittävät hiljaisen tai äänettömän tiedon eli tacit knowledge olevan kokemuksiin perustuvaa tietoa. Tieto on henkilökohtaista ja on sidoksissa toimintaan ja sitoutumisen asteeseen. Hiljainen tieto siirtyy intuitiivon, tunteiden sekä spekulatiivisuuden muodossa. Näin ollen pohdimme, onko hiljainen tieto aina ammatillisesti luotettava ja asiallinen tiedonsiirtotapa, koska se saattaa sisältää toisen henkilön henkilökohtaisia asenteita ja arvoja? Rolfin (1995, 13–14) mukaan hiljainen tieto siirtyy myös mestari-oppipoika suhteissa, ja hiljainen tieto on vaikea pukea sanoiksi, mutta on lähellä humanistista ihmiskäsitystä.

Hiljainen tieto voidaan jakaa kognitiiviseen ja tekniseen tietoon. Kognitiivisella tiedolla tarkoitetaan sitä, miten henkilö havainnoi ja määrittelee maailmaa. Tämä pitää sisällään uskomukset, oletukset, paradigmat ja perinteet. Teknisellä tiedolla tarkoitetaan taitoja ja tietämystä, kuten tietotaito. Ruohotie & Honka (2003, 38) toteavat, että tietotaito siirtyvät automaationa ja rutiineina tiedostamattomaksi, hiljaiseksi tiedoksi.

5.2 Sosionomi (AMK) pätevyys

Jokaisella sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammattilaisella on tarvittava koulutus. (Laki sosiaalihuollon ammattilaisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 1 §.) Laadukkaana palvelun perusedellytyksenä on tehtävien vaatavuustasoa vastaava koulutus. Kelpoisuuslain ja -asetusten mukaisia sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia on noudatettava kaikilla kunnan ja valtion hallinnonaloilla sekä yksityisissä sosiaalipalveluissa, jotka kuuluvat yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain piiriin. (Sosiaalihuol-

lon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityis-sektorilla. Sosiaali- ja terveysministeriö, 2007:18, 3.)

Laki sosiaalialan ammattihenkilöistä (817/2015) astuu voimaan 1.3.2016. Lain tarkoituksena on edistää asiakasturvallisuutta sekä sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadukkaaseen sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun. Lailla varmistetaan, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus, riittävä ammatillinen pätevyys ja ammattitoiminnan edellyttämät valmiudet. Sosiaalihuollon pätevä työntekijä tullaan merkitsemään myös sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin laillistettuna ammattihenkilönä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.)

Sosionomin tutkinto (AMK) antaa valmiudet sosiaalialan asiakas-, ohjaus-, neuvonta- ja johtamistyön tehtäviin. Sosionomi kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta sekä tukee hänen arjessa selviytymistään ja toimintakykyään erilaisissa elämäntilanteissa. (Sosionomi AMK - sosionomi auttaa selviytymään arjessa i.a.)

Sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetenssit eli pätevyudet määriteltiin ensimmäisen kerran ammattikorkeakoulujen yhteistyönä vuonna 2006 ja ne uudistettiin vuonna 2010. Sosionomin pätevyudet jaotellaan: sosiaalialan eettiseen osaamiseen, asiakastyön-, sosiaalialan palvelujärjestelmä-, kriittiseen ja osallistavaan yhteiskunta-, tutkimukselliseen kehittämis- sekä johtamisosaamiseen. (Sosionomi AMK -tutkinto. Innokylä i.a.)

Sosiaalialan eettiseen osaamiseen kuuluu toiminnan pohjalla olevat ammattieettiset periaatteet, joilla tarkoitetaan inhimillistä kasvua sekä kestävän kehityksen edistämistä. Sosionomin tulee viimeisellä lukukaudella kyetä sosiaalialan ammattien edellyttämään ammatilliseen reflektioon sekä kyetä ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuus ja toimia ammattitaitoisesti tilanteissa, jotka vaativat eettistä pohdintaa. (Sosionomi AMK- tutkinto. Sosiaalialan eettinen osaaminen i.a.)

Sosionomilta odotetaan asiakastyön osaamista. Hänen tulee tunnistaa oma ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa, sekä tukea asiakasta hänen eri elämän-

vaiheissa. Sosionomilta vaaditaan palvelujärjestelmän osaamista, jotta hän tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja niihin liittyviä juridisia velvoitteita. Ammattitaitoinen sosionomi osaa myös työskennellä moniammatillisissa työryhmissä ja verkostoissa. (Sosionomin AMK- kompetenssit i.a.)

Sosionomin tulee olla kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista, jotta hän osaa käyttää erilaisia yhteisösosiaalityön ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen viestintä keinoja. Sosionomilta odotetaan, että hän on sisäistänyt reflektiivisen, tutkivan ja kehittävän työotteen, joka näkyy muun muassa uuden tiedon tuottamisessa. Sosionomi AMK -tutkinnon suorittanut on pätevä toimimaan johtamistehtävissä. Sosionomilta odotetaan talous- ja henkilöstöhallinnon peruseriäiden ymmärtämistä ja hän voi toimia työyhteisön lähiesimiehenä. Sosionomin tulee myös osata kehittää sosiaalialan osaamista ja palveluprosesseja sekä kyetä päätöksentekoon ennakoimattomissa työympäristöissä. (Sosionomin AMK- kompetenssit i.a.)

5.3 Sosionomin työn tarkoitus

Sosiaalialan työn tavoitteena on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Keinoina ovat tätä tukevan sosiaalisen muutoksen, ihmissuhdeongelmien ratkaisujen ja itsenäisen elämänhallinnan edistäminen. (Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet 2005, 7.) Sosionomin työn tarkoituksena on turvata jokaiselle perustuslain mukainen oikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämään toimeentuloon ja huolenpitoon. Sosiaalialan ammattilaisten työnkuvaan kuuluu ihmisten tukeminen tarjoamalla elämää – ja hyvinvointia edistäviä palveluja, kuten ohjaus-, neuvonta-, hoiva-, huolenpito- ja kasvatuspalveluita. (Henttinen 2010, 17–19.)

Ammattilaisen tehtäväkuvaan kuuluu myös erilaisissa kriisitilanteissa olevien ihmisten auttaminen. (Ammattien ja ammattialojen kuvaus, 2007.) Perustuslain (731/1991) 17 §:n mukaan yhteiskunnalla on velvoite huolehtia kaikista ihmisistä. Erityisesti sosiaalialan työntekijöiden tulee noudattaa kyseistä velvoitetta. Sosiaalialan ammattilaisten tulee myös osata arvioida kriittisesti toimintaorgani-

saatiotaan ja sen toiminnan tavoitteita ja perusteita, jotta asiakkaiden edut eivät heikkene. (Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet 2013, 5–6).

Sosionomilta odotetaan yhteistyötä yli ammattirajojen. Sosiaalialan palvelurakenteita uudistetaan kokoamalla palveluita yhteistoiminta-alueille, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiin että erityispalveluita tuottaviin kuntayhtymiin. Uudistuksen myötä kuntien välinen yhteistyö lisääntyy ja työntekijöiltä odotetaan moniammatillista ja ongelmia ennaltaehkäisevää työtä, ja täten työntekijät tarvitsevat tuekseen hyvin organisoitua kehittämistoimintaa. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2010, 345.)

6 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ, AINEISTONKERUU- JA ANALYSOINTIMENETELMÄT

Tämän tutkimuksen avulla pyrimme selvittämään Diakonia-ammattikorkeakoulusta valmistuvien sosionomien ammatillista pätevyyttä tunnistaa ja kohdata kaltoinkohdeltu lapsi. Tutkimuksemme oli laadullinen tutkimus. Willberg (2009, 1) mukaan laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia ihmisten elämää, tarinoita, käyttäytymistä sekä sosiaalisia vuorovaikutussuhteita. Opinnäytetyömme keskittyi ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin, joten päädyimme tekemään opinnäytetyömme laadulliseen tutkimuksen keinoin. Hannu Uusitalo (1991, 79) toteaa laadullisen tutkimuksen olevan pohjimmiltaan aineiston ja analyysin ei-numeraalista kuvaustapa. Laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään kohderyhmää sekä ilmiötä, ja kuvaa ne kokonaisvaltaisesti kertoen syy- ja seuraussuhteista. (Uusitalo 1991, 79.)

Opinnäytetyötä varten haastattelimme seitsemää opiskelijaa, jotka suorittavat sosionomin tutkinnon loppuvaiheen opintoja. Opiskelijoiden lisäksi haastattelimme kahta sosiaalialan asiantuntijaa, jotta pystyisimme syvällisemmin ymmärtämään, kuinka suuri merkitys työelämän tuomalla kokemuksella, hiljaisella tiedolla, lisäkoulutuksilla ja itsenäisellä opiskelulla on lasten kaltoinkohtelun tunnistamisessa sekä kohtaamisessa. Sosiaalialan asiantuntijat ovat koulutukseltaan sosionomi (AMK) ja yhteiskuntatieteen maisteri (YTM).

6.1 Tutkimusongelma

Tämän tutkimuksen avulla halusimme selvittää opiskelijoiden ammatillista pätevyyttä tunnistaa ja kohdata kaltoinkohdeltu lapsi. Selvitimme lisäkysymysten avulla opiskelijoiden laaja-alaisempaa tietämystä lasten kaltoinkohtelun tematiikasta sekä kaltoinkohtelun merkityksestä sosionomin työssä ja työn kuormittamisessa. Käytimme teemahaastattelussa apuna tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla saimme selville ovatko opiskelijat kohdanneet kaltoinkohdeltuja lapsia, onko kyseinen tilanne kuormittanut heitä ja ovatko he saaneet tukea tilanteen

purkuun. Opiskelijoiden ammatilliseen pätevyyteen liittyy vahvasti sosiaalihuoltolaki. Täten halusimme selvittää, mitä muutoksia uusi sosiaalihuoltolaki tuo heidän työnkuvaansa sekä miten sosiaalihuoltolaki on otettu huomioon heidän opinnoissaan. Pyrimme myös selvittämään, millaisia ammatillisia valmiuksia opiskelijat ovat saaneet opintojensa yhteydessä sekä miten he ovat kehittäneet ammatillisia valmiuksiaan, jotka liittyvät lasten kaltoinkohteluun kohtaamiseen.

Opiskelijoiden haastattelujen lisäksi haastattelimme kahta sosiaalialan asiantuntijaa, jotta pystyimme syvällisemmin ymmärtämään, kuinka suuri merkitys työelämästä saadulla kokemuksella, hiljaisella tiedolla, lisäkoulutuksilla ja itsenäisellä opiskelulla on lasten kaltoinkohtelun tunnistamisessa ja kohtaamisessa.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Ryhmähaastattelussa käytimme teemahaastattelua fokusryhmälle saadaksemme kerättyä useita vastauksia ja monia erilaisia näkökulmia samanaikaisesti. Fokusryhmähaastattelu oli aito keskustelutilanne, jossa esimerkiksi ryhmän sisäinen hierarkia tuli esille esimerkiksi, kuka puhuu eniten, kuka on hiljaa tai kuka keskeyttää kenet. Tämän lisäksi yksi haastattelu toteutettiin puhelimen välityksellä sekä toinen sähköpostin avulla. Asiantuntijoiden haastattelumenetelmänä käytettiin yksilöhaastattelua. Yksittäisten näkemysten ja mielipiteiden lisäksi tutkijat saattavat olla kiinnostuneita ryhmän yhteisistä normeista tai ihan-teista. (Mäntyrä & Kaila i.a.)

Teemahaastattelukysymykset olivat ennalta määrättyjä, mutta ne jättivät haastateltaville mahdollisuuden liittää asia laajempaan näkökulmaan, kuin pelkästään tiettyyn kysymykseen. Etenimme teemahaastattelussa etukäteen valittujen teemojen mukaisesti ja tarkentavien kysymysten varassa. Suorien kysymysten lisäksi käytimme haastatteluissa paljon avoimia kysymyksiä, jotta haastattelutilanne pysyisi osallistuvana sekä avoimena. Näin ollen jokainen haastateltava tuli kuulluksi ja nähdyksi. Teemahaastattelulla halusimme saada haastattelun

aiheesta ihmisten tulkintoja ja merkityksiä, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 76–77.)

Åstedt-Kurki ja Heikkinen (1993, 420) suosittelevat teemahaastattelua käytettäväksi, kun tarkastellaan sensitiivisiä asioita tai kysymyksiä, joista haastateltavat eivät ole niin tietoisia. Tämän lisäksi he korostavat teemahaastattelun merkitystä, koska teemahaastattelun avulla voidaan luoda arvokasta tietoa asioista, jotka eivät ole tutkittavalle päivittäisiä puheenaiheita, kuten aatteet tai uskomukset. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 75) taas painottavat, että haastattelun etu on ennen kaikkea joustavuus. Lisäksi he korostavat, että haastateltavalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Teemahaastattelu soveltuu hyvin kokemuksen tutkimiseen ja kuvailemiseen, joka voi parhaimmillaan tuottaa uutta tietoa. Teemahaastattelussa kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä, mutta aihepiiri on kuitenkin kaikille sama. (Levo-Henriksson, 2008.)

6.3 Haastatteluiden toteutus

Tutkimussuunnitelmaa tehdessämme meillä oli tarkoitus haastatella Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään, Helsingin sekä Kauniaisten toimipisteen sosionomi opiskelijoita. Opinnäytetyön suunnitelman edetessä huomasimme, että Kauniaisten toimipiste on suuntautunut sosionomi- kirkon nuorisotyö- tutkintoon, joten jouduimme jättämään Kauniaisten kampuksen tutkimuksemme ulkopuolelle. Etusijalla oli kuitenkin haastatella ainoastaan sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittavia opiskelijoita, joten keskityimme ainoastaan Helsingin ja Järvenpään toimipisteen vuonna 2015 valmistuviin sosionomiopiskelijoihin.

Järvenpään kampuksen sosionomiopiskelijoille teimme kaksi fokusryhmähaastattelua. Saimme haastateltaviksi viisi valmistuvaa sosionomia. Opiskelijat olivat oman ryhmämme opiskelijoita, joille teimme haastattelukutsun Facebookissa ryhmäviestitoiminnon avulla. Ensimmäiseen haastatteluun osallistui kolme opiskelijaa ja toiseen kaksi sekä yksi jo aiemmin haastateltu opiskelija. Haas-

tattelut toteutettiin järvenpäälaisessä kokoustilassa sekä kahvilassa, jossa oli haastateltaville kahvitarjoilu.

Haastatteluiden alussa kerroimme opiskelijoille, miten ryhmähaastattelu toteutetaan. Tämän jälkeen sovimme pelisäännöt haastattelun ajaksi. Säännöissä painotimme, että jokaisen haastateltavan tulee puhua yksi kerrallaan ja kukaan ei saa puhua toisen päälle. Jaoimme haastateltaville tutkimusluvan, jossa kerrottiin opinnäytetyömme tarkoitus sekä tieto, että haastatteluista ei käy ilmi heidän henkilöllisyytensä. Tutkimusluvan luettuaan opiskelijat allekirjoittivat lukemansa ja täten kaikki huoneessa olevat sitoutuvat säilyttämään vaitiolovelvollisuuden kaikkea kuulemaansa kohtaan.

Haastattelut videoitiin tai taltioitiin nauhoittamalla, mikä edellytti jokaiselta osallistujalta kuvauslupaa sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun hyväksyttyä tutkimuslupaa (Vilkkä 2005, 102.) Ryhmähaastattelun videokuvaaminen selkeytti haastateltavien tunnistamista äänen ja kuvan perusteella ja näin ollen tutkimusaineistoa litteroidessa haastateltavien vastaukset olivat luotettavampia. Pysytimme havainnoimaan videolta haastateltavien ei -sanallista viestintää, jonka merkitys oli lisäarvoa tuottava materiaali haastatteluvastausten lisänä.

Helsingiläisiä opiskelijoita lähestyimme O`Diako -opiskelijajärjestön sekä kesäkurssin läsnäololistan kautta. Saimme kaksi haastateltavaa, joille lähetimme myös allekirjoitettavaksi tutkimusluvan koskien haastattelua sekä tutkimusta. Helsingin kampuksen opiskelijat haastattelimme puhelimen ja sähköpostin välityksellä, koska yhteisen ajan löytäminen ei ollut mahdollista lukuisista yrityksistä huolimatta. Puhelinhaastattelu suoritettiin siten, että haastateltavalle esitettiin kysymykset puhelimesta ja hän vastasi niihin. Haastattelun taltiointi onnistui puhelimen kaiutinominaisuuden avulla. Toiselle opiskelijalle lähetettiin kysymykset sähköpostilla ja hän vastasi niihin kirjoittamalla. Näistä haastatteluista jäi havainnointimateriaali saamatta. Asiantuntijat haastateltiin yksilöinä. Haastattelu taltioitiin videoimalla, jolloin ei-sanalliseen viestinnän materiaali pystyttiin myös ottamaan huomioon vastauksissa.

Ryhmähaastattelut sujuivat suunnitellusti. Luottamuksen syntymistä haastateltavien sekä tutkijoiden kesken helpotti se, että kuuluimme jo entuudestaan samaan opiskelijaryhmään. Kyseessä oleva tilanne on saattanut kuitenkin vaikuttaa myös kriittisesti opiskelijoiden antamiin vastauksiin. Jokainen haastateltavista puhui omalla vuorollaan, eikä kukaan puhunut toistensa päälle. Jokisen ja Koskisen (2001, 307) mukaan onnistunut ryhmähaastattelutilanne voi saada ryhmän jäsenet tuottamaan rikasta tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Tutkijoiden roolit jakautuivat haastattelussa siten, että toinen tutkimuksen tekijöistä toimi puheenjohtajana ja jakoi puheenvuoroja niin, että jokaiselle tuli mahdollisuus osallistua tai olla osallistumatta sekä lisätä omia ajatuksiaan ja pohdintoja vielä oman puheenvuoron jälkeenkin. Toinen tutkijoista toimi haastatteluissa kuvaajana ja havainnoijana. Taltioinnin lisäksi kirjasimme haastatteluista syntyviä havaintoja opinnäytetyötä koskevaan vapaamuotoiseen päiväkirjaan, jota hyödynsimme tutkimuksen analyysissa ja tutkimustulosten johtopäätöksissä. Päiväkirjan avulla pystyimme ottamaan huomioon sellaisia asioita, jotka vaativat tarkkaa muistamista asioista, jotka helposti unohtuvat. (Jumisko & Koort. Päiväkirjat ja visuaalinen tutkimus i.a.)

Haastatteluiden jälkeen opiskelijoiden ja asiantuntijoiden vastaukset litteroitiin teema-analysointia varten. Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden kannalta otimme erilaiset haastattelutavat huomioon tutkimuksen analysointivaiheessa.

6.4 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa on erilaisia kuvauksia siitä, miten tutkimuksen analyysi on toteutettu. Laadullisesta tutkimuksesta puhuttaessa käytetään usein termejä induktiivinen ja deduktiivinen analyysi. Induktiivisella etenemisellä tarkoitetaan, että ilmiötä kuvaavat asiat löydetään vähitellen, kun taas deduktiivinen analyysitapa lähtee liikkeelle teoriasta, jolloin analyysin perustana on kyseistä teoriaa kuvaavat kategoriat. (Taanila 2007.) Käytimme tutkimuksemme teema-analyysia, jonka avulla pyrimme saamaan tutkittavasta ilmiöstä

kuvauksen tiivistetyssä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–111.) Teemoitetusta aineistoista nostimme tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, joita tuimme tekstistä irrotetuin sitaatein. (Taanila 2007.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan usein mahdollisimman avoimesti esimerkiksi pohtimalla, mitä se kertoo tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston analyysin tarkoituksena on aineiston tiivistäminen ja nostaminen abstraktitasolle. Analyysin myötä aineisto muuttuu haastatteluaineistoista tutkittavan ilmiön teoreettiseksi kuvaukseksi. (Kylmä & Juvakka 2007, 66.) Aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysi voidaan jakaa kolmeen erilliseen osaan, johon kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–111.)

Tutkimusongelmiin etsittiin vastauksia tutkimuskysymyksen ja lisäkysymysten avulla. Analyysin tukena pidimme päiväkirjaa, johon kirjasimme havaintojamme ja työprosessin aikana syntyneitä reflektointejamme. Haastattelut litteroitiin ja litteroitua tekstiä tuli 35 sivua. Haastatteluiden litteroinnin jälkeen teemoittelimme samankaltaiset ilmaukset erivärisen kynien avulla, joka helpotti aineiston analysointia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tutkimuksen keskeisiksi teemoiksi muodostuivat: lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen, sekä opiskelijoiden ammatilliset valmiudet lasten kaltoinkohtelusta. Liite 1.

6.5 Tutkimuksen luotettavuuden- ja eettisyyden arviointi

Korostimme eettistä lähestymistapaa koko opinnäytetyöprosessin ajan. Diakonia-ammattikorkeakoulu painottaa eettistä näkökulmaa ammattikorkeakoulun arvopohjan ja koulutusohjelmien luonteen vuoksi. Tutkimus- ja kehittämisprosessissa eettisyys merkitsee sitä tapaa, jolla työntekijä ja ohjaaja suhtautuvat työhönsä, ongelmiin ja niihin henkilöihin, joiden kanssa tutkimusta tehdään. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010,11.) Eettisesti kestävien tutkimustapojen yhteinen lähtökohta on ihmisarvon kunnioittaminen (Kuula 2006, 60). Eettisyy-

den arvioinnissa halusimme korostaa tutkittavien vapaaehtoisuutta. Lasten kaltoinkohtelua pidetään vieläkin tabuna eli kiellettynä puheenaiheena, erityisesti keskusteltaessa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Aihe herättää paljon tunteita sekä tutkijoissa että haastateltavissa. Tunteiden laaja kirjo ilmenee niin surusta vihaan kuin asian hyväksymisestä sen ymmärrykseen, mikä saattoi näkyä opinnäytetyön haastateltavien dialogin sisällössä.

Tuomen ja Sarajärven (2002,131) mukaan laadulliseen tutkimuksen luotettavuuteen liittyy oleellisesti totuus ja objektiivinen tieto. Objektiivisella tiedolla tarkoitetaan henkilökohtaisesta näkemyksestä tai asenteesta riippumatonta tietoa. Willberg (2006, 6) korostaa laadullisen tutkimuksen erilaisia lähestymistapoja, jotka poikkeavat toisistaan tutkimuksen analyysin ja sitä koskevan tulkinnan mukaan.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi ei ole yksiselitteistä. Tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus eli koherenssi painottuu, vaikka seuraavat kohdat, tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan oma sitoumus, aineistonkeruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija- tiedonantaja-suhde, tutkimuksen aineisto, tutkimuksen analyysi ja tutkimuksen raportointi, täytyisivät erillisinä osina tutkimusraportissa. Kyseisten osien tulee kuitenkin muodostaa hyvä kokonaisuus, jotta tutkimuksen luotettavuus ei kärsi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135–138.) Näin ollen painotimme tutkimuksessamme kokonaisuutta, jotta tutkimus olisi mahdollisimman luotettava. Laadullisen tutkimuksen joukkoon kuuluu kuitenkin hyvin erilaisia lähestymistapoja ja tutkimusperinteitä, ja täten ei ole olemassa yhtä yhtenäistä tapaa arvioida luotettavuutta. (Helakorpi 1999, 71).

Lähetimme tutkimuslupapyyntön Diakonia-ammattikorkeakoululle, jonka liitteenä oli opinnäytetyön suunnitelma sekä tutkimuslupapyyntö. Saimme tutkimusluvan toukokuun loppupuolella, jolloin moni opiskelija oli jo aloittanut kesäloman, mikä puolestaan vaikeutti haastateltavien opiskelijoiden tavoittamista. Haastateltavat olivat osittain opinnäytetyön tekijöiden opiskelukollegoita, mikä saattoi helpottaa luottamuksen saavuttamista, mutta samalla se lisäsi eettisyyden huomioimista varsinkin haastattelutilanteissa. Haastattelimme vain kaksi Hel-

singin opiskelijaa, mikä saattoi vaikuttaa tutkimukseen ja tutkimustuloksien luotettavuuteen. Tutkimuslupa pyynnössä haastateltavia informoitiin tutkimuksesta ja sen tavoitteista. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010,12.) Luottamussuhteen rakentamisella halusimme ensisijaisesti osoittaa, että aineistoa käytetään, käsitellään ja säilytetään, kuten haastateltavien tutkimusluvassa on sovittu. Korostimme haastateltavien yksityisyyden kunnioittamista siten, että haastateltavilla oli oikeus määrittää se, mitä tietoja he halusivat itsestään antaa ja jakaa muiden läsnäolijoiden kuullessa. (Kuula 2006, 64.)

Tutkimuksen aiheen arkuus ja herkkyys saavat aikaan erilaisia tunteita, joten tutkimuksen luotettavuuden kannalta saattoi olla mahdollista, että osa haastateltavista jäi tästä syystä johtuen kokonaan pois haastattelusta. Haastateltavien vastausten laatuun ja määrään ovat saattaneet vaikuttaa henkilökohtaiset syyt tai aiheen arkuudesta johtuva vaikeus puhua vaikeista asioista ulkopuolisille henkilöille. Myös ryhmähaastattelun ajankohta saattoi vaikuttaa tulosten reliabiliteettiin. Tutkimuksen reliabiliteettiin liittyy olennaisesti tutkimusympäristön olosuhteet sekä vastaajien mielialat, joiden perusteella voi ilmaantua satunnaisvirheitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Painotimme tutkimuksessa sosionomiopiskelijoiden valmiuksia, emme henkilökohtaisia kokemuksia lasten kaltoinkohtelusta. Otimme opinnäytetyötä koskevissa haastatteluissa ja julkaisussa yksityisyyden suojan huomioon, jotta haastateltavien anonyymiyys säilyisi. Haastateltavista saatiin selville heidän opiskelupaikka, ikä ja sukupuoli sekä mahdollinen aikaisempi koulutus. Eettisesti pätevän tutkijan on osattava olla haastattelutilanteessa myös muutakin, kuin luotettava ja rehellinen tutkittavia kohtaan. Tutkijan on oltava rehellinen myös itselleen. Tutkijan tulee hakea avointa ja luotettavaa suhdetta tutkimuksen kohteen kanssa, pyrkien olemalla selvillä omista ennakkokäsityksistään, toiveistaan ja haluistaan. (Ammatillisen tutkimuksen eettiset pelisäännöt i.a.)

Tutkimuksessa tarkastelimme sosionomiopiskelijoiden pätevyyttä ja valmiuksia kohdata kaltoinkohdeltu lapsi. Osaaminen sekä ammatillinen pätevyys harjaantuvat kuitenkin läpi opiskelu- sekä työelämän, joten otimme huomioon, ettei opiskelijoiden ammatillinen pätevyys välttämättä ole tarpeeksi kattava kohdata

kaltoinkohdeltua lasta. Otimme huomioon tulosten analysoinnissa opiskelijoiden tulevan erilaisista lähtökohdista. Opiskelijat olivat eri-ikäisiä, mutta on mahdollista tulkita vaikuttiko kyseinen seikka haastattelun luotettavuuteen. Osalla heistä oli sosiaali- tai terveydenhuoltoalan aikaisempia koulutuksia, mikä vaikutti oletettavasti tulosten luotettavuuteen positiivisesti. Aiempaa työkokemusta tai sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammatillista koulutusta vailla olevien opiskelijoiden vastaukset saattoivat perustua henkilökohtaisiin kokemuksiin sekä nykyisen koulutuksen liittyviin teoriaopintoihin sekä työharjoitteluihin. Opiskelijoiden työharjoitteluista oli kuitenkin saattanut kulunut jo jonkin aikaa, joten oli tärkeää ottaa huomioon tutkimuksen luotettavuuden kannalta, ovatko työharjoitteluista saadut tiedot sisäistetty vai ovatko ne jääneet vain opiskelijoiden ulkomuistin varaan.

Vastauksien ja perusteluiden esille tuomiseen on voinut vaikuttaa myös se, että opiskelija ei ollut valinnut lapsi- ja perhetyö painotteisia opintoja, jolloin hänen saattoi olla mahdollista fiksoitua lasten kaltoinkohtelun teemaan. Yksi opiskelija osallistui vapaaehtoisesti haastatteluun kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla hän oli aktiivinen osallistuja ja toisella kerralla kuuntelijan roolissa. Toisella haastattelu kerralla hänellä oli mahdollisuus täydentää omia vastauksiaan. Tutkijoille jäi epäselväksi haastateltavan todellinen syy osallistua haastatteluun uudelleen. Helsingin kampukselta haastattelimme vain kahta opiskelijaa, mikä saattoi vaikuttaa määrällisesti tutkimukseen ja tutkimustuloksien luotettavuuteen.

Kaikessa tutkimustoiminnassa pyritään välttämään virheitä, mutta varsinkin yksittäisessä tutkimuksessa on arvioitava tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 131.) Haastatteluun osallistui seitsemän opiskelijaa ja kaksi asiantuntijaa. Tutkimuksemme otanta jäi määrällisesti pieneksi, joten se ei välttämättä ollut riittävän kattava olemaan tuloksellisesti merkitsevä. Tutkimuksessa kuitenkin selvisi seitsemän opiskelijan kokemuksellisuus lasten kaltoinkohtelun tematiikasta.

Asiantuntijahaastatteluiden perusteella yritimme löytää kaltoinkohtelun näkökulmasta niitä tekijöitä ja osa-alueita, joita opiskelija voivat saavuttaa vain työ-

elämän, lisäkoulutuksien tai itsenäisen opiskelujen myötä kehittääkseen omaa ammattitaitoaan. Asiantuntijahaastatteluidenkaan otanta ei välttämättä ollut riittävä tai tarpeeksi kattava antamaan mahdollisimman luotettavia tuloksia.

Aineiston tulkinnan validiteetin kannalta on oleellista ymmärtää haastateltavien ihmisten näkökulmia. Opinnäytetyön tekijöillä on hyvät vuorovaikutustaidot sekä hyvin ihmisläheinen ote kohdatessaan henkilöitä. Tutkimuksen reliabiliteettiin liittyy olennaisesti tutkimusympäristön olosuhteet sekä vastaajien mielialat, joiden perusteella voi ilmaantua satunnaisvirheitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Opinnäytetyön tekijöiden ammatillinen olemus ja positiivinen asenne ovat auttaneet haastateltavia rentoutumaan haastattelutilanteessa ja tuottamaan täten lisää tietoa.

7 HAASTATTELUVASTAUSTEN ANALYYSI

Aineistoa analysoidessa sen teemoiksi nousivat lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen, sekä opiskelijoiden ammatilliset valmiudet lasten kaltoinkohtelusta. Opiskelijoiden haastatteluiden analyysissa käytämme haastateltavista tunnuksia: opiskelija 1, opiskelija 2, opiskelija 3, opiskelija 4, opiskelija 5, opiskelija 6 ja opiskelija 7, jotta heitä ei voida tunnistaa vastauksista. Tunnistettavuuden pois sulkeminen on yksi tärkeimmistä tutkimuseettisistä normeista. Nimettömyys ja tunnistamattomuus ovat perusolettamuksia, ellei toisin sovita, kun tutkittavien kanssa sovitaan aineiston esittämisestä tutkimuksena. Tunnistamattomuuden lähtökohtana on tarve suojella tutkittavia mahdollisilta negatiivisilta tai leimaavilta seurauksilta. Tutkittavat saattavat myös antaa rehellisempiä vastauksia, kun heitä ei tunnisteta vastauksistaan, joka lisää tutkittavien osallistumista haastatteluun. (Kuula 2006, 201.)

Haastattelimme kahta sosiaalityön asiantuntijaa. Kumpikaan haastateltavista ei halunnut esiintyä omalla nimellään, joten kutsuimme heitä Tyyneksi ja Rauhaksi. Asiantuntijat valmistuivat 2000-luvun alkupuolella sosionomeiksi, joista toinen jatkoi opiskelua yhteiskuntatieteiden maisteriksi. Asiantuntijoilla oli kummallakin takana pitkä työhistoria jo ennen sosionomiksi valmistumista ja valmistumisen jälkeen työt jatkuivat sosiaaalialalla.

7.1 Lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen

Haastattelun alussa kysyimme, mitä lasten kaltoinkohtelu on ja kuinka sen voisi tunnistaa. Useista vastauksista tuli esille lapsen hyvinvoinnin heikkeneminen, huolenpidon puute sekä lapsen edun huomiotta jättäminen. Opiskelijoiden vastauksissa korostuivat myös huolenpidon, rakkauden ja lapsen perustarpeiden laiminlyönti.

Kaltoinkohtelu on sitä huonoa kohtelua, väkivaltaa, yksin jättämistä, kukaan ei huolehdi lapsesta vaan lapsi huolehtii itse itsestään. Ko-

tiaskareet ovat lapsen kontolla. Lapsen elämässä on huumeita ja alkoholia. Siihen kuuluu fyysinen, henkinen, psyykkinen ja kaikki näitä väkivallan muodot. (opiskelija 2)

Perustarpeiden puuttumista. Lapsi ei saa rakkautta tarpeeksi tai hänen toivomuksensa jätetään huomiotta. (opiskelija 1)

Tyyne ja Rauha määrittivät lasten kaltoinkohtelua asiantuntevasti sekä kuvailvasti. He perustelivat asian siten, että kaltoinkohtelu oli heidän työssään jossain määrin valitettavan arkipäiväistä. Kummallakin on jo sen verran pitkä työhistoria, että kokemusta on karttunut.

Kaltoinkohtelu on kaikki mikä henkisesti tai fyysisesti vahingoittaa lasta tai hänen kehitystään tai ylipäättänsä kotiooloja, jotka häiritsevät lapsen kehitystä ja kasvua esimerkiksi häiriintynyt nukkuminen, joka vaikuttaa keskittymiseen ja häiriökäyttäytymiseen. Tai kotona olevat ristiriitatilanteet, joita lapsi työstää yksin ja jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. (Rauha)

Kaltoinkohtelu on sosiaalista, psyykkistä, fyysistä ja henkistä kaltoinkohtelua, selkeää väkivaltaa. Itse asiassa henkistä väkivaltaa on tänä päivänä hyvin paljon. Kaltoinkohteluun kuuluu myös lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, johon usein liittyy muita väkivallan tai kaltoinkohtelun muotoja. (Tyyne)

Lasten kaltoinkohtelun määritelmistä nousivat esille fyysinen, sosiaalinen, henkinen ja lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, joihin haastateltavat antoivat kuvailuvia esimerkkejä, havaintojaan sekä kokemuksiaan. Edellä mainittuja tekijöitä voidaan myös käyttää kaltoinkohtelun tunnusmerkkeinä.

Ulkoisista merkeistä kuten mustelmat, raapimisjäljet, päässä on kaljuja kohtia kun tukkaa on revitty. Mieliala on esimerkiksi pelokas tai masentunut. Lapsi ei ole peseytynyt, on kovin nälkäinen ja hänellä ei ole puhtaita vaatteita. (opiskelija 7)

Lasten seksuaalinen hyväksikäytön merkit näkyvät lapsissa siten esimerkiksi, että he hakevat hyväksynnän ja huomion aikuiselta ihan väärällä tavalla. Esimerkiksi ihan tuntemattomalta ihmiseltä, istutaan syliin, lapsi tulee ihan iholle tai sylissä hivelee aikuista [haastateltava sivelee käsivartta] Varsinkin merkit ovat vahvoja niillä lapsilla, joita on käytetty seksuaalisesti hyväksi useita vuosia. (Tyyne)

Lasten kaltoinkohtelun tunnistamiseen liittyviä merkkejä tai oireita kuvailtiin esimerkiksi käytöshäiriöinä: lapsi saattaa ilmaista tunteensa aggressiivisena käyt-

täytymisenä tai olla sulkeutunut ja ahdistunut. Haastatteluissa mainittiin, että lapsen oma-aloitteiset puheet saattavat herättää epäilyn mahdollisesta kaltoinkohtelusta. Tyyne ja Rauha korostivat edellä mainittua seikkaa toteamalla, että aina kun lapsi puhuu oma-aloitteisesti kaltoinkohtelun teemaan liittyvistä asioista, lasta tulisi kuunnella tarkasti ja keskeyttämättä. Puhetta ei saisi ohjata tai johdatella vaan asiat tulisi kirjata sanasta sanaan ja viipyilemättä. Haastateltavat totesivat, että jos ei ole selkeitä ulkoisia tunnusmerkkejä, on lasten kaltoinkohtelua vaikeampaa havaita ja tunnistaa.

Lapsen poikkeava käytös voi olla merkki siitä, että lapsella ei ole hyvä olla. Jos työntekijällä tulee omituinen tunne, ettei lapsella ole kaikki hyvin niin on äärimmäisen tärkeää selvittää asia ja viedä tilanne eteenpäin. Joskus kuitenkin selviää merkkejä kaltoinkohtelusta voi olla esimerkiksi lapsen vaatetus. Talvella lapsella on päällä kesävaatteet ja kesällä lapsen voi löytää talvikengissä ja toppahanskoissa ulkoa. (opiskelija 1)

Jos ei ole mitään ulkoisia merkkejä niin on aika vaikea tunnistaa. Ehkä sen voisi tunnistaa lapsen puheesta tai jos on vaikka musta silmä. (opiskelija 2)

7.2 Haastateltujen kokemukset lasten kaltoinkohtelusta

Jokaisella haastatteluun osallistuneella oli kokemuksia lasten kaltoinkohtelusta, niin opintoihin liittyvistä työharjoitteluista kuin työpaikoista. Yksi haastateltavista totesi, ettei hän ole koskaan työskennellyt tai viettänyt aikaa lasten parissa, mutta hän oli perehtynyt teemaan aikuissosiaalityössä, jossa asiakkaat olivat joutuneet lapsuudessaan kohtaamaan kaltoinkohtelua. Haastateltava totesi, että nämä traumaattiset lapsuuden kokemukset ovat vaikuttaneet asiakkaiden kertomusten perusteella heidän nykyiseen heikentyneeseen elämäntilanteeseensa.

Olen kohdannut lasten kaltoinkohtelua Suomessa sekä ulkomailla. Muistan erään tilanteen, kun huomasin päihtyneen isän kuljettamassa pientä lasta ilman vaatteita talviyönä Helsingin keskustassa. Toinen esimerkki on Chilestä, jossa olin työharjoittelussa. Jouduin katsomaan vierestä, kun lapset eivät saaneet ruokaa tai vanhemmat jättivät lapset yksin kotiin. Mitään ei ollut tehtävissä. Olisinpa saanut ottaa ne 20 pientä lasta mukaani. (opiskelija 2)

Muutamalla haastateltavalla oli henkilökohtaisia kokemuksia joko omasta lähipiiristä tai vapaa-ajalta. Yhteisesti käydystä dialogista nousi esille huolen aiheena se, miten puuttua tilanteeseen, jos esimerkiksi lapsen vanhemmat kieltävät kaltoinkohtelun tapahtuneen tai eivät ota apua vastaan.

On vaikea olla, kun olen huomannut miten paljon lapsi kärsii, mutta en voi tehdä mitään. Olen miettinyt kotona monta kertaa, mitä voisin tehdä enemmän auttaakseni tätä äitiä ja lasta. Olen vapaa-ajallani yrittänyt tarjota apua, kuten viedä ruokaa lapselle, mutta lapsen äidiltä on tullut vastauksena, ettei hän halua apua. (opiskelija 6)

Olen kohdannut lapsen kaltoinkohtelua omassa lähipiirissäni. En ole itse kuitenkaan asiaan puuttunut, koska olin silloin niin nuori. Tiedän, että omat vanhempani ovat asiaan puuttuneet sen verran, että ovat tehneet lastensuojeluilmoituksen. (opiskelija 5)

Tyyne ja Rauha kuvasivat kokemuksiaan työkentältä sekä miten he olivat osallisina kaltoinkohtelun tunnistamisessa. Heidän kokemuksellisuudessa nousi esille erilaisia ”case” tilanteita, joista he nostivat havaintojaan esille. Kummankin asiantuntijan puheessa aiheen sensitiivisyys oli erittäin voimakkaasti läsnä. Molemmat asiantuntijat toivat esille, että he kokivat ajoittain riittämättömyyttä ja voimattomuutta työssään.

Selkeät pahoinpitelyn jäljet esimerkiksi sormen jäljet kaulassa, ran-teissa tai käsivarsissa [---] Lapset ovat erittäin säikkyjä, pelkäävät esimerkiksi vieraita ihmisiä, koskettaminen, kovat äänet erityisesti äänen korottaminen, sulkeutunut olemus sekä lapseen ei saa mitään kontaktia [---] lapsi on käyttänyt sellaisia sanoja puheissaan mitkä eivät ole ikätasoisesti normaalisti mahdollisia. (Rauha)

7.3 Työssä jaksaminen

Keskustelimme miten kaltoinkohdeksi tulleen lapsen kohtaaminen on kuormittanut haastateltavia ja miten tilannetta on pystytty purkamaan sen jälkeen eli onko debriefing huomioitu. Haastatteluista ilmeni, että suurin osa opiskelijoista pystyi keskustelemaan kaltoinkohtelusta työyhteisössä. Opiskelijat olivat ymmärtäneet, että vaikeassa tilanteessa ei tarvitse jäädä yksin, vaan työyhteisöltä

tai ohjaajalta saatu tuki on äärimmäisen tärkeää myös oman työhyvinvoinnin kannalta. Eräs opiskelijoista korosti viranomaisverkostolta saatua tukea.

Oon saanut työyhteisöltä ja esimieheltä tukea, jos on ollut työtilanne, missä olen kohdannut kaltoinkohdelluksi tulleen lapsen. Asiaa on käyty läpi työyhteisön kanssa esimerkiksi siten, mitä tilanteessa tulee tehdä tai mikä on oikea tapa suhtautua siihen lapseen sitten, jos kaltoinkohtelun merkit huomaa. Lisäksi meillä on ollut työnohjausta. (opiskelija 5)

Kyllä kaltoinkohdellun lapsen tapaaminen on kuormittanut. On tosi ikävää nähdä kun lapsi voi huonosti. Se on aiheuttanut huolta ja stressiä. Toki täytyy myös miettiä millaisiin toimenpiteisiin ryhtyy ja se voi myös olla raskasta. Työkavereiden kanssa olemme kuitenkin mietitty yhdessä miten voisi toimia. Myös kunnan lastensuojelulta ja perhetyöntekijöiltä on tullut neuvoja. (opiskelija 7)

Keskusteltuamme sosiaalialan työn kuormittavuudesta, asiantuntijat toivat esille muun muassa Huolen vyöhykkeet -menetelmän, ammatillisen kirjaamisen, puheeksiottamisen taidon sekä lastensuojelun ilmoituksen tekemisen merkityksen.

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	HARMAA VYÖHYKE TUNTUVA HUOLI	SUURI HUOLI
1	2	3	4
Ei huolta lainkaan. Toiminta liittyy hyvin kokonaisuuteen ja tapahtuu aiottuja seurauksia.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuvaa. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

KUVIO 3. Huolen vyöhykkeet. (Arnkil & Eriksson, THL, Lasten, nuorten ja perheiden palvelut – yksikkö i.a.)

Huolen vyöhykkeet on työntekijöiden apuväline työskentelysuhteiden jäsentämiseksi ja avoimen yhteistyön kehittämiseksi. Sen tarkoituksena on auttaa selkiyttämään asiakkaiden ja työntekijöiden keskinäistä yhteistyötä sekä autta-

maan työntekijää arvioimaan tuen ja yhteistyön tarvetta. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, nuoret ja perheet. Huolen vyöhykkeet i.a.)

[---] ketään ei mennä syyttelemään heti, vaan tulee säilyttää ammatillinen herkkyys ja ottaa erilaiset tilanteet huomioon. Huolen vyöhykkeet on ihan hyvä menetelmä, mihin voi peilata tilanteita [---] täytyy kuitenkin uskaltaa ottaa vaikeat ja ikävät tilanteet puheeksi vanhempien tai huoltajien kanssa [---] Vanhempien kanssa käydyt keskustelut, jotka liittyvät kaltoinkohteluun, ovat erittäin kuormittavia. Tämä johtuu siitä että aihe on erittäin sensitiivinen ja tunteita herättävä puolin ja toisin. (Rauha)

Työhyvinvointi, työn haasteellisuus sekä työssä jaksaminen puhututti kumpaa-kin asiantuntijaa hyvin henkilökohtaisella tasolla. Toinen asiantuntijoista kertoi kokeneensa loppuun palamisen työn haastavuuden vuoksi ammatillisten valmiuksien ollessa vielä ”noviisi” tasolla, kuten hän itse kuvaili. Työn vaativuus ja haasteelliset asiakastilanteet olivat tulleet tutuksi kummallekin haastateltavalle ja kumpikin oli kokenut, että he eivät saaneet riittävästi tukea, ohjausta tai apua työnantajan puolelta.

Olen sanonut itseni irti burn outin takia xxx lastensuojelusta. [---] Koska työtilanteet olivat hyvin raskaita ja olin juuri vasta valmistunut sosionomiksi. Mulla oli 81 aktiivista lastensuojelu perhettä, joissa oli valtavasti lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja inestsiä. [---] keissit olivat erittäin rajuja ja kerta kaikkiaan mä paloin sitten loppuun, eikä mulla ollut muuta vaihtoehtoa kuin sanoa itseni irti. (Tyyne)

Työturvallisuuslain (738/2002) tarkoituksena on parantaa työympäristöä ja työolosuhteita työntekijöiden työkyvyn turvaamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä ennaltaehkäistä ja torjua työtapaturmia, ammattitauteja ja muita työstä ja työympäristöstä johtuvia työntekijöiden fyysisen ja henkisen terveyden haittoja.

Burn outin jälkeen pääsin henkilökohtaiseen työnohjaukseen, joka on todellakin harvinaista sekä yksityisellä että kuntasektorilla. [---] Kyllä minä itse olen sitä mieltä, että traumaattisen kokemuksen jälkeen myös työntekijöille tulisi tarjota traumaterapiaa tai jotain muuta vastaavaa. [---] Lastensuojelulaitoksessa itse toimin esimiehenä, joten minun tehtäväksi jäi tukea alaisiani, jotka eivät muuta tukea saaneet. Esimieskään ei saanut mitään tukea. Esimies on aika yksin näissä tilanteissa, on minun mielipiteeni. (Tyyne)

7.4 Sosiaalihuoltolaki osana työtä

Uudistuneen sosiaalihuoltolain (1301/2014) tavoitteena on vahvistaa sosiaalihuoltolain asemaa keskeisenä yleislakina. Sen keskeinen ajatus on edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta sekä siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Lain avulla pyritään myös vahvistamaan asiakaslähtöisyyttä ja turvata tuen saanti asiakkaan lähiympäristössä. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaalihuoltolaki 1301/014 2015, 7.)

Sosiaalihuoltolaki tulee velvoittamaan työntekijöiltä yhä ammatillisempaa otetta lapsen edun- ja osallisuuden huomioimiseksi. Uusi sosiaalihuoltolaki tulee vaikuttamaan myös aikuissosiaalityöhön ja täten myös vammaispalveluihin ja ikäihmisiin. Kyseessä on siis laki, jonka avulla tullaan varmistamaan palveluiden laatua sosiaaalialalla. Kysimme tulevilta sosiaaalialan ammattilaisilta uudesta sosiaalihuoltolaista. Tarkoituksenamme oli selvittää opiskelijoiden tietoa ja/tai käsityksiä millaisia valmiuksia uusi sosiaalihuoltolaki edellyttää työntekijöiltä sekä millaisia muutoksia tai vaikutuksia uusi sosiaalihuoltolaki aiheuttaa heidän toimenkuvaansa.

Jaa. Empä ole sen enempää aiheeseen tutustunut. En tiiä tulenko edes tutustumaan, kun en välttämättä tule olemaan tällä lapsi- ja nuorisotyö kentällä töissä. Enkä osaa sanoa miten se työnkuvaani muuttaa, kun edelleenkaan ei niitä lapsia ja nuoria ole työssäni. (opiskelija 4)

Moni opiskelija yhdisti uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) ainoastaan lapsiin ja nuoriin, kuten edellä mainitun opiskelijan vastauksesta voi huomata. Kun opiskelijoilta kysyttiin, millaisia valmiuksia uusi sosiaalihuoltolaki edellyttää, olivat heidän vastauksensa hyvin vähäsanaisia. Yksi opiskelijoista oli perehtynyt aiheeseen jonkin verran. Hän kertoi työskentelevänsä lastenkodissa ja uuden sosiaalihuoltolain myötä lastenkodin työntekijöiden vastuu on lisääntynyt. Huomasimme kysymyksen olevan haastava, joten kysymystä tarkennettiin sanoin: "Oletko kuullut opinnoissasi uudesta sosiaalihuoltolaista?" Useimmat heistä eivät olleet kuulleet.

Apua. Ei mitään tietoa. En ole kuullut sosiaalihuoltolaista aiemmin, joten en osaa vastata kumpaankaan kysymykseen. (opiskelija 3)
 Olen varmaan joskus kuullut uudesta sosiaalihuoltolaista, mutta en vaan muista. Ei tuu mitään mieleen. Enkä osaa vastata, mitä muutoksia uusi sosiaalihuoltolaki edellyttää mun työnkuvassa, kun en tiedä mikä se on. (opiskelija 6)

En tiedä. En ole tutustunut tarkemmin. (opiskelijat 3 & 7)

Uudistunut sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät valmiudet sekä mahdolliset muutokset saivat aikaan vakavaa pohdintaa. Tyyne ja Rauha myönsivät haastatteluisaan, että laki on vielä heillekin sangen uusi ja koulutuksissa saatu tieto ei ole siirtynyt käytännön työtehtäviin ja toimintatapoihin. Kumpikin asiantuntijoista oli saanut työpaikan tarjoamaa sekä muiden tahojen järjestämää lisäkoulutusta koskien uutta sosiaalihuoltolakia. Sosiaalihuoltolaki edellyttää hyvin paljon työntekijältä esimerkiksi työntekijöiltä edellytetään ennalta ehkäisevän ja varhaisen puuttumisen työmenetelmien lisäämistä. Tyyne ja Rauha olivat epävarmoja siitä, miten lakia käytännössä tultaisiin toteuttamaan, mistä löytyy tarvittavat henkilöresurssit ja raha. Asiantuntijat nostivat esille laista seuraavia yksittäisiä teemoja reflektoiden kaltoinkohtelun näkökulmaa: omatyöntekijä, lapsen etu sekä ennaltaehkäisevä - ja kuntouttavan työ.

[---] Kyllähän tää sosiaalihuoltolaki edellyttää että kuntien tulisi resursoida ennaltaehkäisevään työhön enempi. [---] Ei kunnat ole millään tavalla valmistautuneet uuteen lakiin. Ne vaan nimellisesti hoi-taa. Voin olla tietty väärässäkin, mutta väitän että tässä taloudellisessa tilanteessa resursointia sinne ennaltaehkäisevään työhön ei siltä osin mitä sinne ihan oikeasti pitäisi tulla onnistu. (Tyyne)

7.5 Opiskelijoiden ammatilliset valmiudet

Haastattelun avulla halusimme selvittää sosionomiopintojen merkitystä ammatillisessa kasvussa sekä kaltoinkohtellun lapsen kohtaamisessa. Kysyimme opiskelijoilta, millaisia ammatillisia valmiuksia he ovat saaneet sosionomiopintojen yhteydessä liittyen lasten kaltoinkohteluun. Opiskelijoista viisi korosti työharjoittelun merkitystä ihmisten kohtaamisessa. He olivat sitä mieltä, että Diakonias-

ammattikorkeakoulu tarjoaa erittäin käytännönläheisen koulutuksen lukuisten työharjoittelujen perusteella.

On hieno juttu, että on päässyt sinne työkentälle. Työkentältä on saanut sitä ammatillisuutta. Mä en sen pelkän teorian avulla ainaakaan opi. (opiskelija 6)

Opiskelijat kertoivat kasvaneensa opintojen aikana niin ihmisenä kuin tulevana ammattilaisena. Kaksi opiskelijaa kertoi saaneensa opinnoilta niin paljon näkemyksiä, että nykyään he pystyvät kohtaamaan ihmisiä paremmin myös henkilökohtaisessa elämässä. Lisäksi he olivat saaneet paljon ammatillista tietoa, kuten miten he pystyvät auttamaan ihmisiä ja mihin heidän tulee ohjata apua tarvitsevat henkilöt, jos he eivät itse pysty auttamaan. Kaksi opiskelijaa kertoi pitävänsä teorian tiedon ja käytännön työharjoittelun yhdistämistä tärkeänä. Heidän mielestään teoriaopinnot eivät ole aina mielenkiintoisia, mutta käytännön työkokemuksen avulla he ovat kuitenkin ymmärtäneet luentojen ja ammattikirjallisuuden merkityksen sosionomiopinnoissa.

Kenttätöön kokemuksen avulla on saanut siihen opetukseen paljon rikkautta ja mielenkiintoa, kun on voinut yhdistää teoriaa ja käytäntöä. (opiskelija 4)

Useat opiskelijat olivat sitä mieltä, että sosionomi-opinnot antavat laaja-alaiset ammatilliset valmiudet toimia erilaisissa sosiaalialan työtehtävissä.. Yksi opiskelija muistutti, että on paljon opiskelijasta itsestään kiinni, mistä aiheesta on kiinnostunut ja miten paljon on itse valmis keräämään lisää tietoa, jotta oma ammatillisuus kehittyy. Sosionomiopintojen ammatillisten valmiuksien pääpaino oli kuitenkin opiskelijoiden mielestä ihmisten kohtaamisessa, ihmisläheisyydessä sekä heikommassa asemassa olevan henkilön auttamisessa. Opiskelijat kertoivat sisäistäneensä sosionomin työn kannalta yhden keskeisimmistä ajatuksista, kuinka kohdata ihminen ihmisenä.

Matka on ollut pitkä. Mä olen kehittynyt aika paljon. Nyt olen enemmän tietoinen, missä voin auttaa ja missä en voi auttaa. (opiskelija 6)

Halusimme selvittää, miten sosionomi-opinnot ovat kehittäneet opiskelijoiden ammatillisia valmiuksia kohdata kaltoinkohdeltuja lapsia. Kysyimme heiltä, miten he ovat kehittäneet omia ammatillisia valmiuksiaan ja millaisia valmiuksia Diakonia-ammattikorkeakoulu on tarjonnut kohdata kaltoinkohdeltuja lapsia. Kaksi opiskelijaa painotti teoratiedon merkitystä ammatillisten valmiuksien kehittämisessä. He perustelivat teoratiedon tärkeyden siten, että he eivät ole aiemmin olleet tilanteissa, joissa on pitänyt pohtia lasten kaltoinkohtelua. Kirjallisuudesta he olivat saaneet asiantuntevia näkemyksiä kaltoinkohtelun tematiikasta. Yksi opiskelija korosti tässäkin yhteydessä työharjoittelun merkitystä. Hän kertoi saaneensa työharjoitteluista valmiuksia kohdata erilaisia ihmisiä ja täten myös varmuutta omaan työskentelyynsä. Näin ollen hänellä on jopa maldaltunut kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen.

Ei ole iso kynnys lähteä tekemään esimerkiksi lastensuojeluilmoitusta. Tiedän mistä saa apua mihinkin asiaan ja keihin pystyy ottamaan yhteyttä. Varsinkin työharjoittelut ovat opettaneet paljon. Niin ja se ihmisläheisyys on tärkeää. (opiskelija 2)

Haastateltavien joukossa oli opiskelijoilta, jotka olivat sitä mieltä, etteivät he ole millään keinoin vahvistaneet ammatillisia valmiuksiaan kohdata kaltoinkohdeltuja lapsia. Yksi opiskelijoista perusteli vastauksensa siten, ettei hän työskentele sellaisissa työtehtävissä, missä tarvitsisi lastensuojelun osaamista. Toinen opiskelijoista kertoi, ettei hänellä ole erityistä mielenkiintoa aiheeseen, joten hän ei ole ottanut asiasta selvää. Kumpikin opiskelijoista oli kuitenkin sitä mieltä, että tilanteen niin vaatiessa he olisivat valmiita perehtymään lasten kaltoinkohteluun haasteisiin huolella. Kolmas opiskelija kertoi kysymyksen olevan niin hankala, ettei hän halunnut vastata kysymykseen.

Lähinnä koulutehtävät ovat auttaneet ymmärtämään kaltoinkohtelusta jotain. Tai toisaalta, eivät kyllä koulutehtäviäkään ole osunut kaltoinkohteluun, vaan lähinnä muuhun lapsi- ja perhetyöhön. (opiskelija 4)

Rauha ja Tyyne totesivat lasten- ja nuorten sekä heidän perheiden parissa työskentelemisen vaativan vahvan ammattitaidon lisäksi herkkyyttä, läsnäoloa, kuuntelemista, hyväksymistä ja syvällistä ymmärrystä. Haastateltavat totesivat, että osan näistä taidoista voi saavuttaa jollain tasolla jo opiskeluiden aikana,

mutta syvällisempi oppiminen ja ymmärrys tulivat työelämän ja siellä syntyvien kokemusten ja tilanteiden kautta, refleктоimalla sekä itsenäisellä opiskelulla. Teoriaopinnot sekä käytännön harjoittelut antavat hyvän pohjan ammatillisuuteen, mutta kriisitilanteissa reagoimiseen ja toimimiseen harjaantuu parhaiten käytännön työssä.

Esimerkiksi kotikäynneillä jos sosiaalityöntekijä osaa olla tarkkana ja kattella ihan tarkasti ympärilleen, niin saattaa olla ihan yksinkertaisiakin asioita. [---] psykiatrisia lastensuojelulaitoksia missä lapset ja nuoret ovat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, toki siihe liittyi myös fyysinen ja henkinen väkivalta inestien lisäksi. [---] Nämä lapset ja nuoret saattoivat jopa vahingoittaa itseään seksuaalisesti lisää itse tekemillään työkaluilla tai muilla sellaisilla välineillä. Vahingoittaminen kohdistui jossain määrin lapsen tai nuoren omiin sukupuolielimiin. [Tyyne painaa katseensa alas ja huokaisee syvään]

Lapsen kuuleminen on yksi tärkeimmistä sosiaalityön elementeistä. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee lapsen kuulemisesta ja mielipiteen huomioimisesta 32 §:ssä, että lapselle on turvattava hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla mahdollisuus saada tietoa häntä koskevassa asiassa ja esittää siitä mielipiteensä ja toivomuksensa. Lapsen mielipiteen selvittely tulee tapahtua hienovaraisesti siten, ettei siitä aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen, hänen huoltajien tai muille läheisten henkilöiden välisille suhteille. Lasta koskeviin asiakirjoihin tulee kirjata mielipiteen selvittämisen tapa sekä sisällön pääasiat.

Kuunnella lasta. Ensisijainen tehtävämme on auttaa, tukea ja ohjata lasta. Mutta silloin kun näkee lapsen pahan olon, se herättää monenlaisia tuntemuksia ja ajatuksia, jotka näkyvät omassa työkentelyssä, esimerkiksi lapsen suojelemisena, sylissä pitämisenä ja juttelemalla lapsen kanssa mieltä pahoittavasta asiasta. (Rauha)

7.6 Mitä kehitettävää?

Viimeisen kysymyksen avulla selvitimme, mitä Diakoni-ammattikorkeakoulusta valmistuvan sosionomin tulisi tietää lasten kaltoinkohtelusta. Jokaiselta opiskelijalta tuli hyviä ehdotuksia. Useimpien vastauksista löytyi ajatus käytännön neu-

voista ja vinkeistä sekä lakiin liittyvistä seikoista. Eräs opiskelija kertoi kaipaavansa opetusta lasten kaltoinkohtelun piirteiden tunnistamisessa.

Se on helppoa sanoa paperilla tee näin ja noin, mutta sitten tosi tilanteen edessä se on puolet vaikeampaa. Ei siinä tilanteessa voi alkaa oikeen miettimään, mitä siinä paperilla luki, kun huomaat lapsesta, että hän on saattanut kokea kaltoinkohtelua. Luulen, että siinä tekee jo maalaisjärjellä töitä, kuin että jäisi miettimään miten siinä kuuluis tehdä. (opiskelija 7)

Koulusta saa teorian, mutta käytäntö tulee kentältä. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen oppii työn kautta, sekä ”ota vaikeat asiat puheeksi” -keskusteluissa. Harjoittelut ovat erittäin merkittäviä teki-
jöitä ammatillisuuteen kasvamisessa ja kypsymisessä, mutta itse työ ja työskentely on se avaintekijä. (Rauha)

Lähes jokainen opiskelijahaastateltavista oli sitä mieltä, että lasten kaltoinkohtelusta olisi hyvä tietää ”peruselementit”. Peruselementeillä he tarkoittivat lasten kaltoinkohteluun liittyviä asioita, kuten lastensuojelulakia sekä sitä, miten sosionomin tulee toimia ja auttaa tilanteissa, joissa on tapahtunut lasten kaltoinkohtelua. Yksi opiskelija ajatteli, että jos sosionomin koulutus kestää kolme ja puoli vuotta, niin on mahdollista, että jokaista sosiaalialaan liittyvää asiaa kerittäisiin koulussa opiskelemaan. Kyseinen opiskelija kuitenkin jatkoi lausettaan ja mainitsi pitävänsä tärkeänä lasten kaltoinkohteluun liittyviä luentoja.

Lapsi- ja perhetyön kurssilla olisi voitu enemmän syventyä aiheeseen. Ymmärtäisin varmasti paljon paremmin kaltoinkohteluun liittyviä tilanteita, jos sellaisia tulisi vastaan työelämässä. (opiskelija 6)

Yksi opiskelija olisi kaivannut huomattavasti enemmän tietoa, kuin taas toinen perusteli vastauksensa siten, että perehtyminen lasten kaltoinkohteluun on opiskelijan omalla vastuulla. Joidenkin opiskelijoiden vastaukset jäivät myös hyvin lyhyiksi. He kertoivat, etteivät ole saaneet riittäviä valmiuksia, eivätkä he tämän jälkeen kommentoineet vastauksiaan sen enempää.

Mä rupesin ihan miettimään, että meillä on ollut kahdessa eri opintojaksossa jollain tasolla kaltoinkohtelua. Mutta en voi sanoa saaneeni riittävästi tietoa, koska jos sitä olisi ollut, niin tietäisin myös nyt enemmän. Oon joutunut itse hakemaan paljon tietoa, enkä osaa vielääkään sitä täysin määritellä. (opiskelija 5)

Haastattelun edetessä yksi opiskelija otti puheeksi lasten kaltoinkohteluun liittyviä tapauksia. Hän puhui ”lastensuojelutapauksista”, jotka ovat tulleet kansalaisten tietouteen mediasta. Hänen mielestään jo opiskeluaikana tulisi saada tietoa lasten kaltoinkohtelusta, jotta työntekijöillä olisi entistä enemmän ammattitaitoa puuttua kaltoinkohteluun.

Ehkä sitä tietoa koulussa pitäisi lisätä, koska minäkään en tiedä täysin mitä se kaltoinkohtelu on. Varsinkin sitä kaltoinkohtelun tunnistamista, koska uskoisin sen olevan aika vaikeeta. Varsinkin kun näitä lastensuojelutapauksia tulee tietoon, mitkä ovat saattaneet olla vuoden pimennossa ja perheessä on kerennyt tapahtumaan jo kauheita asioita. (opiskelija 1)

Rauha ja Tyyne totesivat, että tulevaisuudessa sosiaalialan koulutuksissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota teoriaopintojen sisältöihin, jotta ne vastaisivat yhteiskunnallisesti ajankohtaisuuteen sekä tarpeeseen. Lisäksi suuntautumisvalinnoissa tulisi keskittää teoriaopinnot suuntautumisen mukaisesti. Toinen asiantuntijoista tarkensi ja korosti sitä, että kaltoinkohtelua ei esiinny pelkästään lapsilla ja nuorilla vaan se koskettaa hyvin montaa muutakin asiakasryhmää, kuten vammaisia sekä ikäihmisiä.

Tulevaisuudessa voitaisiin pohtia opiskelijoiden koulutuspaketteja siten, että kaltoinkohtelun teoriaa, käytäntöjä ja kompetensseja kohennettaisiin. Koulutusohjelmia tulisi kohdennetusti keskittää ja kehittää niin, että ammatillisuus keskittyisi juuri näihin opintoihin. [haastateltava viittaa lapsi- ja perhetyöhön suuntautuviin opintoihin] [---] Myös hiljaisen tiedon siirtäminen tulisi olla työmenetelmä, vaikkapa mentoroinnin avulla. (Tyyne)

Kiinnipitokoulutus eli, kuinka sosiaalityön asiakkaasta otetaan kiinni niin, ettei työntekijä itse vahingoitu tai asiakkaalle satu mitään, tuli esille useammassa haastatteluvastauksessa. Tätä kyseistä koulutusta perusteltiin siten, että tänä päivänä osa asiakkaista on hyvin haastavia ja asiakastilanteet saattavat muodostua uhkaaviksi työntekijälle, asiakkaalle tai muille läsnäolijoille, jolloin kiinnipitotilanne on välttämätön suurempien vaaratilanteiden ehkäisemiseksi. Kiinnipitokoulutus tulisikin ottaa huomioon opintokokonaisuuksissa, koska opiskelijat totesivat, että kyseessä olevaa koulutusta olisi tarvinnut jo työharjoittelujaksoilla.

Työ tekijäänsä opettaa on vanha sanonta, mutta se pätee sosiaalialallakin. [---] Itsenäistä tiedonhakua suosittelen kaikille, niin opiskelijoille kuin ammattilaisillekin. [---] pysyy ajan hermolla myös. [...] Lisäkoulutuksissa kannattaa tarkistaa fokusryhmä ja oikein kohdennettu koulutus. Kaltoinkohteluun liittyviä lisäkoulutuksia ei paljoa ole. (Tyyne)

8 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineistoa analysoidessa sen teemoiksi nousivat lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen, opiskelijoiden kokemukset sekä ammatilliset valmiudet lasten kaltoinkohtelusta.

8.1 Lasten kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen

Tutkimuksen aihe oli haastateltavien mukaan erittäin sensitiivinen ja hankala, mutta samalla he totesivat aiheen olevan ajankohtainen ja tärkeä. Sosionomiopintojen perusopinnoissa käsiteltiin lasten kaltoinkohtelun teemaa. Haastateltavilla oli eriäviä näkemyksiä siitä, olivatko teoriaopinnot riittävän kattavat. Käytännön työharjoittelut mahdollistivat lähemmän kontaktin lasten kaltoinkohtelun kohtaamiseen ja interventioihin, vaikka osa opiskelijoista ei hakeutunut työharjoitteluun, jossa olisi voinut kohdata lapsia. Haastattelutulosten perusteella todettiin, että opiskelijat sekä asiantuntijat pitivät lasten kaltoinkohtelun tunnistamista ja määrittelyä haastavana. Erityisesti haastavuutta lisäsi, jos kaltoinkohtelusta ei ole havaittavissa selkeitä oireita ja/tai merkkejä. Opiskelijat sekä asiantuntijat osasivat nimetä ja/tai kuvailla, fyysisen, seksuaalisen ja henkisen lasten kaltoinkohtelun. Lisäksi he kykenivät kuvailemaan väkivallalle altistumisen, laiminlyömisestä sekä emotionaalisen kaltoinkohtelun erilaisia ilmenemismuotoja.

Epäselväksi jäi, kykenivätkö haastateltavat tunnistamaan niitä kaltoinkohtelun muotoja, jotka heiltä jäivät nimeämättä tai kuvailematta, esimerkiksi grooming tai kemiallinen pahoinpitely. Grooming ei ole enää uusi ilmiö. Oletettavasti useat haastateltavista käyttivät päivittäin sosiaalista mediaa, jossa ilmiöön olisi voinut törmätä ja näin ollen uskoimme, että sen nimeäminen ja tunnistaminen olisi ollut luultua helpompaa. Tämä tulos oli hämmäntävä.

Asiantuntijoiden vastauksissa korostui tunnistamiseen liittyvä ”pintaa syvemmälle” havainnointi, jolla he tarkoittivat sitä, ettei työntekijä saa uskoa kulusseihin tai

näyttelemiseen. Asiantuntijat korostivat myös, kuinka merkittävää on aidosti kuunnella lasta, eli lapsen kuulemisen herkkyyks on tärkeää kaltoinkohtelun näkökulmasta. Heidän vastauksistaan voitiin päätellä, että kaltoinkohdellun lapsen tunnistamiseen tarvitaan käytännön työn ja teorian yhdistämisen lisäksi muun muassa ammatillista herkkyyttä havainnoimiseen sekä lapsen tai nuoren kuulemiseen.

8.2 Opiskelijoiden kokemukset lasten kaltoinkohtelusta

Lasten kaltoinkohtelun kohtaaminen kuormitti myös opiskelijoita. Opiskelijoiden huolenaiheena oli puheeksi ottamisen vaikeus sekä interventio eli toimenpide, jolla pyritään puuttumaan lapsen huonoihin olosuhteisiin. Lisäksi opiskelijat kokivat haastavana tilanteen, jossa tulee kohdata kasvotusten kaltoinkohteluun liittyvät henkilöt.

Opiskelijat kertoivat käyneensä reflektoivaa dialogia kaltoinkohtelusta työyhteisössä tai muiden henkilöiden kanssa. Opiskelijat ymmärsivät, että vaikeassa tilanteessa ei tarvitse jäädä yksin, vaan työyhteisöltä tai ohjaajilta saatu tuki on äärimmäisen tärkeää oman työhyvinvoinnin kannalta. Asiantuntijat korostivat työterveyshuollon sekä työhyvinvoinnin merkitystä työssä jaksamiseen. Vaikka yhteiskunnan taloudellinen tilanne on huonompi verrattuna muutaman vuoden takaiseen tilanteeseen, tulisi jokaisella työntekijällä olla mahdollisuus saada apua, ohjausta ja tukea työssä jaksamiseen ilman resurssipulaan vetoamista.

Asiantuntijat sekä opiskelijat pitivät työharjoitteluja tärkeänä osana ammatillisuuden kehittämisessä teoriaopintojen ohella. Opiskelijoiden mukaan työharjoittelut tarjosivat laajempaa näkemystä sekä lisäsivät syvällisempää ymmärrystä sosiaalialan työstä ja näin ollen se vahvisti konkreettisesti opiskelijoiden ammatillisia valmiuksia. Opiskelijat kokivat tärkeiksi teoriaopinnot ja käytännön työharjoitteluissa saadut tietotaidot, kuten ihmisen kohtaamisen, lapsi- ja asiakasläh- töistä työotteen sekä lain tuntemisen ja sen soveltamisen, saadakseen valmiu- det kohdata kaltoinkohdeltuja lapsia. Tämän perusteella voitiin todeta, että opis-

kelijat kehittivät työharjoittelujaksoillaan ammatillisia valmiuksiaan ja sisäistivät merkittävän osan sosionomilta vaadittavista pätevyyksistä.

8.3 Ammatilliset valmiudet lasten kaltoinkohtelun kohtaamiseen

Sosionomin valtakunnalliset kompetenssit eli pätevyudet kehottavat sosionomia ymmärtämään asiakkaan tarpeita sekä tukemaan ja ohjaamaan asiakasta hänen eri elämänvaiheissaan. (Sosionomi AMK-tutkinto. Innokylä i.a.) Asiakastyön kannalta on oleellista, että sosionomi osaa ohjata myös eri asiakasryhmiä, jotta hänen ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa kehittyvät ihmistyössä. Opinnäytetyön tekijöinä pohdimme, miksi lasten kaltoinkohtelun määritelmää ei osattu yhdistää isompaan asiakasryhmään, kuten vammaisiin tai maahanmuuttajiin. Lasten kaltoinkohtelua tapahtuu kaikissa asiakasryhmissä lapsen taustasta tai sukupuolesta riippumatta ja sosionomilta edellytetään ammattimaista reflektiota ja kykyä ottaa huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuus.

Opiskelijat toivat esille sosionomiopintojen laajuuden positiivisena sekä negatiivisena ilmiönä. Useilla opiskelijoilla oli jo opintojen alkuvaiheessa näkemys siitä, missä he tulisivat työskentelemään tulevaisuudessa. Opiskelijat olivat suunnanneet opintojaksojen oppimistehtävien aihealueet sen mukaan, mistä sosiaalialan alueesta he olivat juuri kyseisellä hetkellä kiinnostuneita. Opiskelijat eivät laajentaneet omaa näkökulmaansa muualle, kuin omiin kiinnostuksen kohteisiin. Tämä yksiselitteinen ajattelutapa saattoi heijastua myös opiskelijoiden vastauksiin. Johtopäätöksenä toteamme, että ammatillisten valmiuksien jatkuva kehittäminen opintojen aikana vaatii opiskelijoilta motivaatiota ja ahkeruutta ottaa asioista myös itse selvää, lukea oheismateriaalia, kuten tutkimuksia ja väitöskirjoja, mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti sekä laajentaa omaa näkemystä työskentelystä sosiaalialalla jo opiskeluiden aikana.

Valmiudet voidaan nähdä myös subjektiivisena eli opiskelijan omakohtaisen tulkinnan perusteella, johon kuuluu koulutustaso, aiemmat oman toiminnan ohjaamisen kokemukset, opiskelijan henkilökohtaiset työskentelytekniikat sekä suhtautuminen työtä kohtaan. (Halu oppia on oppimisen edellytys i.a.)

Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelman 2010–2014 mukaan opiskelijat voivat valita laajemmat opinnot vammaisuuden, vanhuuden tai lapsi- ja perhetyön alueelta. Vuonna 2015 tai sen jälkeen sosionomi (AMK) opintonsa aloittaneet opiskelijat voivat valita suuntautumisensa viidestä erilaisesta opintokokonaisuudesta, jotka ovat gerontologinen sosiaalityö, mielenterveys- ja päihdetyö, moninaisuus- ja monikulttuurisuus sosiaalityössä, vammaistyö sekä varhaiskasvatus ja lapsi- ja perhetyö. (Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2015, 1.)

Uudessa opetussuunnitelmassa on huomioitu lasten- ja nuorten kaltoinkohtelun tunnistaminen, sen muodot ja vaikutukset lapsen tai nuoren hoitoon. Kuten olemme jo aikaisemmin tutkimuksessa maininneet, lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen koettiin haasteelliseksi, joten olemme tyytyväisiä, että lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen on koettu tärkeäksi ja otettu huomioon uudessa opetussuunnitelmassa. Opinnäytetyön tekijöinä havaitsimme, että uudistettua Diakonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmaa on kehitetty siten, että se vastaisi aiempaa paremmin tämän päivän haasteisiin ja tarpeisiin.

Sosionomit voivat työllistyä hyvin erilaisiin tehtäviin, joissa palvelujärjestelmän osaaminen auttaa sosionomia kehittämään omaa työnkuvaansa. Sosiaalityön professori Tarja Pösön mielestä, on tärkeää arvioida vastaako nykyinen koulutusjärjestelmä lastensuojelualan tarpeita. Hänen mukaansa nykymaailmassa lastensuojelun työntekijä joutuu uransa alussa tekemään työtään taidoilla, jotka ovat vasta kehittymässä. (Kurvinen 2015, 9.) Opiskelijoiden ja erityisesti asiantuntijoiden haastatteluissa korostui oman ammatillisuuden kehittämisen tärkeys jatkuvan itsenäisen opiskelun ja lisäkoulutusten avulla myös valmistumisen jälkeen. Asiantuntijat painottivat ammatilliseen kirjallisuuteen ja tutkimuksiin perehtymistä sekä mentoroinnin hyödyntämistä, syvällisemmän ymmärryksen saavuttamiseksi.

Sosionomin ammatilliseen pätevyyteen liittyy vahvasti laintuntemus ja sen hallinta. Tutkimuksessa selvitimme, miten opiskelijat sekä asiantuntijat tuntevat uuden sosiaalihuoltolain lasten kaltoinkohtelun näkökulmasta. Uusi sosiaalihuol-

tolaki edellyttää työntekijöiltä ennaltaehkäisevää ja yhä moniammatillisempaa työtettä asiakkaan edun huomioimiseksi.

Sosiaalihuoltolaki oli monelle opiskelijalle tuntematon käsite. Haastattelut videoitiin toukokuussa ja elokuussa 2015, mutta opiskelijat perehtyivät uuteen sosiaalihuoltolakiin vasta syyskuussa 2015. Sosiaalihuoltolain perehtymättömyys korostui erityisesti niiden henkilöiden vastauksissa, jotka eivät olleet opiskeluiden ohella työelämässä. Työelämässä olevat opiskelijat kykenivät tunnistamaan uuden lain, mutta eivät osanneet tarkentaa lain sisältöä ja sen velvoitteita tulevista työelämän muutoksista, jotka liittyvät lapsiin. Opiskelijoiden tietämättömyyttä uudesta sosiaalihuoltolaista voitiin perustella siten, että monissa sosiaalialan työpaikoissa on aloitettu keväällä 2015 kouluttamaan henkilökuntaa uuden sosiaalihuoltolain sisältöihin. Asiantuntijat totesivat saaneensa koulutuksia uudesta sosiaalihuoltolaista, mutta niiden sisäistäminen työmenetelmiksi ja ohjenuoraksi tulee viemään aikaa. Myös yhteiskunnan heikko taloudellinen tilanne saattaa vaikuttaa negatiivisesti uuden sosiaalihuoltolain lisäkoulutuksen mahdollisuuteen.

9 POHDINTA

Tutkimuksessa pidimme tärkeänä eettistä lähestymistapaa. Kuten aiemmin olemme maininneet, ihmisarvon kunnioittaminen on eettisesti kestävien tutkimustapojen yhteinen lähtökohta, jota myös Kuula (2006, 60) korostaa. Lasten kaltoinkohtelu on eettisestä näkökulmasta erittäin laaja, sensitiivinen ja kielletty puheenaihe, johon liittyy vahvasti eettinen, syvälinen ja reflektioiva pohdinta. Sosionomin työ kulminoituu vahvasti eettiseen osaamiseen, joten tutkimuksemme punaisena lankana kulki lapsen etu- ja osallisuus, lapsen kuulluksi tuleminen ja lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä sosionomin ammatillisuus.

Lastensuojelun asiakkuus on saanut erityistä huomiota, kun on tarkasteltu kuntien kykyä noudattaa lastensuojelulakia. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on noussut esille, kuinka kunnat rikkovat lastensuojelulakia, eivätkä hoida lastensuojelun asiakkuuksia lain vaatimalla ripeydellä. Uusi sosiaalihuoltolaki korostaa lastensuojelun ennalta ehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista. Lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta olisi suotavaa, että uusi sosiaalihuoltolaki tukisi lastensuojelulakia. Lakien yhteinen näkemys varhaisen puuttumisen tärkeydestä lapsen edun mukaisesti vahvistaa monen ammattilaisen työskentelymetodeja.

Lastensuojelussa tulisi käydä syvälinen keskustelu siitä, mitä voidaan oppia ja miten työtä on muutettava. On helppo samaistua lastensuojelun kehittäjäsosiaalityöntekijä Tulensalon ajatuksiin, joita hän nostaa esille Talentian lastensuojelun ammattilaisille suunnatussa 30 päivää -lehden haastattelussa. Haastattelussa hän korostaa, että sosiaalialan ammattilaisilta puuttuu reflektoitava analyysi siitä, mitä toimintaympäristöltä edellytetään silloin, kun kyse on lasten kaltoinkohtelusta. Tulensalon mukaan ongelmaksi on muodostunut lastensuojelutyön jatkuva muutos niin työntekijöiden kuin organisaation keskuudessa. Hänen mukaansa työn kehittäminen on jäänyt lyhyeksi, eikä lastensuojelun ammattikunnalla ole käytettävissä sopivia työvälineitä, joilla lasten kaltoinkohtelun tapauksia voisi analysoida jälkikäteen. (Jaakkola 2015, 4–6.)

Tutkimusta tehdessä huomasimme useita erilaisia lasten kaltoinkohteluun liittyviä seikkoja, joita ei ole otettu huomioon lasten kaltoinkohtelun määrittelyissä, mutta mielestämme ne liittyvät siihen oleellisesti. Päällimmäisenä ajatuksena ovat päihdeäidit, jotka tietoisesti tai tiedostamatta vaarantavat sikiön päihteille. Pohdimme onko sikiöllä ihmisarvoa vai ei? Suomen perustuslakiin reflektoiden, sikiöllä ei ole oikeuksia, kuten vastasyntyneellä lapsella. Sikiön kasvun ja kehityksen turvaamiseksi, kunnes lapsi on syntynyt, on mahdollista turvautua päihdehuoltolain 10 §:ään, jossa todetaan, että tahdonvastaiseen hoitoon voidaan määrätä henkilö, joka päihteiden käytön vuoksi väkivaltaisella tavalla vaarantaa perheensä jäsenen tai muun henkilön terveyttä, turvallisuutta tai henkistä kehitystä. (Päihdehuoltolaki 41/1986.) Neuvolan henkilökunnan velvollisuus on tehdä interventio ja ennakollinen lastensuojeluilmoitus tarpeen vaatiessa. Lastensuojelulaissa (417/2007) 25 c §:ssä todetaan, että lastensuojeluilmoitus tulee tehdä ilman salassapito esteitä, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen. Odottavilla päihdeäideillä on mahdollisuus osallistua huumevieroitukseen sekä katkaisuhoidon tarkasti valvotuissa yksiköissä. Kyseistä hoitomuotoa tulisi korostaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, ettei lapsi joudu kaltoinkohtelluksi jo ennen syntymäänsä.

Lasten kaupallinen seksuaalinen hyväksikäyttö eli Commercial Sexual Exploitation of Children (CSEC) ei ole uusi ilmiö maailmalla eikä Suomessa. Kyseisellä termillä tarkoitetaan lapsiprostituutiota, lapsipornografiaa, lapsikauppaa sekä lapsiseksiturismia. Laajemassa mittakaavassa ongelmakohdiksi liitetään myös lapsiavioliitot sekä laittomat adoptiot. Nämä ovat vakavia ihmisoikeusrikkouksia, jotka kohdistuvat lapsiin. Rikoslain (39/1889) mukaan lapsiseksikauppa on tuomittava teko, tapahtui rikos sitten Suomessa tai ulkomailla. (Rikoslaki 39/1889; Lasten perusoikeudet i.a.)

Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen liittyvä interventio vaatii eri alojen erityistaitoja sekä laadukasta yhteistyötä. Onko mahdollista, että tulevaisuudessa lasten kaltoinkohtelun määrittelyssä huomioidaan myös lapsiavioliitot sekä lapsille tehty ympärileikkaukset, jotka saattavat yleistyä Suomessa monikulttuurisuuden myötä? Suomessa avioliittolain mukaan alle 18-vuotias ei saa sol-

mia avioliittoa. Erityisyyistä riippuen Oikeusministeriön voi myöntää luvan alle 18-vuotiaalle, mutta ennen päätöstä tulee kuulla avioliittoon hakeutuvan huoltajaa. (Avioliittolaki 234/1929.) Helsingin Sanomien (24.7.2015) haastattelussa lapsiasianvaltuutettu Tuomas Kurttila vaatii Suomen valtiota poistamaan avioliittolaista kohdan, joka sallii erityisyyistä perustellut avioliitot alle 18-vuotiailla. Kurttila perustelee vaatimustaan lapsen edun ja lapsen oikeuksien näkökulmasta. Vetoimuksen taustalla on YK:n ihmisoikeusneuvoston päätös jäsenvaltioiden ryhtymisestä toimenpiteisiin lapsiavioliittojen kieltämiseksi.

Opintojen aikana osallistuimme seminaariin, jossa käsiteltiin lasten, pääsääntöisesti tyttöjen, ympärileikkausta. Tyttöjen ja poikien ympärileikkaus on herättänyt yhteiskunnallista ja eettistä dialogia. Tyttöjen ympärileikkaus on Suomessa pahoinpitelyrikoksena tuomittava rangaistava teko sen kaikissa muodoissa. Tyttöjen ympärileikkaus loukkaa lapsen oikeuksia (Unicef i.a.) Opinnäytetyön tekijöinä pohdimme, miten lapsi kokee oman seksuaalisuutensa kasvaessaan aikuiseksi ja olisiko lapsen sukupuolielimen ympärileikkauksen ikäraja mahdollista siirtää tulevaisuudessa siten, että hän voisi itse päättää tai osallistua päätöksen tekemiseen. Lapsiasianvaltuutettu Tuomas Kurttila on tehnyt lakialoitteen sosi- aali- ja terveysministeriölle alaikäisten poikien ympärileikkauksen kieltämisestä poissulkien terveydellisistä syistä johtuvat operaatiot. Tällä hetkellä on olemassa vain ministeriön ohjeistus alaikäisten poikien ympärileikkauksesta. (Suomen tietotoimisto 9.10.2015.)

Opinnäytetyön tekijöinä arvostamme Diakonia-ammattikorkeakoulun opetus- suunnitelmia sekä laadukasta opetusta. Olemme kehittäneet opinnoissamme oppimaan oppimisen taitoja sekä saaneet merkittävät ja laadukkaat ammatilliset valmiudet ja pätevyyden toimia tulevaisuudessa sosionomi (AMK):na ja sosio- nomi-lastentarhanopettajana. Diakonia-ammattikorkeakoulun yksi tärkeimmistä eettisistä arvoista – kuinka kohdata ihminen ihmisenä, kristallisoitu meille tämän tutkimuksen myötä. Toivomme tämän arvon kulkevan kanssamme läpi työelä- män ja siirtyvän myös kanssaihmisille.

9.1 Sosiaalialan tulevaisuus ja jatkotutkimusehdotukset

Uudistunut sosiaalihuoltolaki vaikuttaa lastensuojelulakiin merkittäväällä tavalla, esimerkiksi perhetyön saatavuudella ja ennalta ehkäisevällä työotteella. Uudistuksen myötä koko sosiaalityötä ryhdytään pohtimaan syvällisemmin sekä erityisesti lastensuojelun epäkohdat nostetaan esille. Opinnäytetyön tekijöinä ja tulevina sosiaalialan työntekijöinä on ikävä huomata, ettei Suomen lastensuojelutyön ennaltaehkäisevä työote ole saavuttanut vuosien sisällä varmuutta työn laadusta. Samaa asiaa tähdentää myös Kuntaliiton erityisasiantuntija Aila Puustinen-Korhonen, joka peräänkuuluttaa, että koko maassa tulisi tehdä laadukasta lastensuojelutyötä. Hänen näkemyksensä on, että kehittämistyötä tulisi kohdentaa lastensuojelun järjestämistapaan ja moniammatilliseen verkostotyöhön, joissa on suurta vaihtelua eri kuntien välillä. Erityisasiantuntija Puustinen-Korhosen mielestä lastensuojeluun tarvitaan lisää tutkimusta, jotta kaikki lastensuojelun asiakkaat saisivat yhdenvertaista ja asianmukaista palvelua. (Jaakkola 2015, 14.)

Niin lastensuojelutyön, kuin koko sosiaalityön kehittämiseksi on mietittävä työntekijöiden ammattitaitoa ja sosiaalityön tärkeäksi koettua merkitystä, ihmisen kohtaamista. Haastavaksi sosionomin työn tekee juuri se, että on osattava siirtä teoreettisen tiedon tasolta asiakkaan kohtaamisen ja ymmärtämisen tasolle. (Viinamäki 2008, 51). Valmistuttuamme saamme lain mukaan pätevyyden toimia sosionomeina. Meidän tulisi muistaa, että sosiaalityö on muutakin, kuin tukien ja päätösten laatimista. Työntekijän tulee tukea asiakasta hänen elämän eri vaiheissaan sekä toimia asiakkaan rinnalla kulkijana.

Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että moni haastateltavista oli kokenut oman työpanoksensa todella henkilökohtaisesti, jopa uuvuttamalla itsensä asiakkaiden ongelmilla. Sosiaalialalla työntekijän tärkein työväline on hän itse. Olisi siis tärkeää ottaa huomioon jo heti valmistuttua, että muistaa huolehtia tärkeimmästä työvälineestä, eli itsestä.

Tutkimusprosessin aikana pohdimme myös omaa ammatillisuuttamme sekä eettistä osaamistamme, esimerkiksi kuinka kohdata henkilö, joka on käyttänyt

omaa lastaan seksuaalisesti hyväksi ilman, että tuomitsemme tai näytämme omia tunteitamme. Haastavien ja eettisten asioiden ja tilanteiden käsitteleminen edellyttää jatkuvaa ammatillisuuden kehittämistä erilaisin menetelmin, kuten mentorointia tai refleктоivaa työnohjausta sekä oman itsensä “kasvattamista” niin ihmisenä kuin työntekijänä.

Jokaisessa tutkimuksessa on kiviä reitin varrella, kuten myös meidän tutkimuksessa. Tutkimuksen suunnitelma vaiheessa emme ottaneet huomioon sitä, että tutkimusluvan saaminen kestäisi odotettua kauemmin sekä edellyttäisi erityisasiantuntijoiden hyväksyntää. Meidän olisi pitänyt kiirehtiä tutkimusluvan toteuttamisessa, jotta se ei olisi vaikuttanut haastateltavien tavoittamiseen.

Tutkimusta tehdessä huomasimme, että olimme uppoutuneet liian syvälle tutkimukseen aiheeseen sen mielenkiintoisuuden sekä ajankohtaisuuden vuoksi. Tutkimusaiheen rajaaminen edellytti lehtoreiden ohjausta, jonka ansiosta tutkimusaiheen viitekehys selkiintyi. Tämä opetti meille, että tutkimuksen viitekehysten rajaaminen jo tutkimuksen alkuvaiheessa on ensisijaisen tärkeää.

Jatkotutkimuksena olisi hyödyllistä selvittää, miten sosiaalialan työntekijöiden ammatillisia erityistaitoja sekä laadukasta yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa tulisi kehittää, jotta pystyttäisiin ajoissa tunnistamaan ja ennaltaehkäisemään lasten kaltoinkohtelua. Edellä mainittujen jatkotutkimusehdotuksien ohella voisi tutkia lasten kaupallista seksuaalista hyväksikäyttöä kaltoinkohtelun näkökulmasta.

LÄHTEET

Aula, Maria Kaisa 2010. Lapsen paras aikuisen velvollisuutena. Teoksessa Suvielise, Nurmi & Kaisa, Rantala (toim.) Näyn & kuulun - Lapsen etu ja osallisuus. PTK - poikien ja tyttöjen keskus ry. Helsinki: Otavan kirjapaino, 25–35.

Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet 2013. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki. 6.painos.

Ammattien ja ammattialojen kuvaus 2007: Työvoiman kehittäminen ja ohjaus – tiimi. Työministeriö. Viitattu 11.5.2015.
<http://www.mol.fi/webammatti.cgi>

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak on arvoyhteisö. Viitattu 15.7.2015.
<http://www.diak.fi/mikadiak/Arvot/Sivut/default.aspx>.

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2012. Opiskelu. Kirjautumiset. Sole Ops. Viitattu 12.5.2015.
https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=3547400&koulohj_id=3189163&valkiel=fi&stac k=push.

Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelma Sosionomi (AMK) 210 op 2010–2014. Viitattu 13.5.2015.
<http://www.diak.fi/hakijalle/Hakeminen%20koulutuksiin/Koulutusohjelmat/sosiaalialanko/Sivut/Sosiaali--ja-kasvatusalan-suuntautumisvaihtoehto.aspx>.

Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelma Sosionomi (AMK) 210 op 2015 ja sen jälkeen aloittaneet opiskelijat. Viitattu 13.7.2015.
[file:///C:/Users/Acer/Downloads/Sosionomi%20A5%20ops%202015%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/Sosionomi%20A5%20ops%202015%20(5).pdf).

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Viitattu 15.9.2015.
<http://www.diak.fi/opiskelu/ahot/Sivut/default.aspx>.

- Ensi- ja turvakotienliitto. Mitä tarkoittaa lapsen etu? Viitattu 7.10.2015.
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/asiaa_lastensuojelusta/mita_lastensuojelu_on/mita_tarkoittaa_lapsen_etu/.
- Eteläpelto, Anneli 1997. Asiantuntijuuden muuttuvat määritykset. Teoksessa Kirjonen, Juhani; Remes, Pirkko & Eteläpelto, Anneli (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto, 86 - 102.
- Gabarino James & Collins Celeste 1999. Child neglect. The family with a hole in the middle. Teoksessa Dubowitz H. (toim.) Neglected children. Research, practise and policy. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1-23.
- Grönholm, Pauliina 2015. Lapsiasianvaltuutettu: Lapsiavioliitot vihdoinkin kiellettävä. Helsingin Sanomat 24.7.2015 Kotimaa. Viitattu 24.9.2015. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1437703482132>.
- Hakala, Suvi & Ojala, Anu 2007. Ammatillisen osaamisen arviointi - miten sairaanhoitajat arvioivat opiskelijoiden ammatillisen osaamisen tasoja harjoittelussa.
- Heikkinen, Anja 1993. Taidon, kompetenssin ja kvalifikaation käsitteistä. Teoksessa Anja, Heikkinen & Ulla, Salmi (toim.) Puheenvuoroja käsityön ja ammattikasvatuksen filosofiasta. Tampereen yliopisto. Täydennyskoulutuskeskus, 73–82.
- Helakorpi, Seppo 1999. Opinnäytetyö ja tutkimustoiminta Ammattikorkeakouluissa. Opettajakorkeakoulun julkaisuja. Hämeenlinna: Publisher.
- Hirvelä, Päivi 1997. Lapsi rikosprosessissa. Erityisesti inestien todistamisen ongelmat. Porvoo: Werner Söderström Lakitieto OY.
- Henttinen, Pauliina 2010. Sosiaalityö käsitteenä ja määritelmänä. Kohti selkeämpää sosiaalityötä. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu -työ.
- Huhtala, Hanna 2012. Tunne- ja turvataito -opas: Seksuaalisen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisy. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hyvinvointiyksikkö. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Itseohjautuva oppiminen tietoverkoissa. Halu oppia on sisäistä motivaatiota. Viitattu 19.10.2015. www.sis.uta.fi/ipopp/ipopp2001/hehi/halu.htm.

- Jaakkola, Helena 2015. Kolme vuotta myöhemmin. 30 päivää lastensuojelun ammattilaisille (3), 4-14.
- Jumisko, Satu & Koort, Tiiu. Päiväkirjat – ja visuaalinen tutkimus. Yhteisiä aineistonkeruunaskelia.
- Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo 2010. Sosiaalityön käsikirja. Teoksessa Erkkilä, Elisabet; Gråsten-Salonen, Hanna; Haavisto, Kari; Iivari, Juhani; Karjalainen, Pekka; Laiho, Kristiina; Mäddell, Hanna; Mehtiö, Mervi; Murto, Antti; Sarvimäki, Pirjo & Seppänen, Marjaana. Tietosanoma Oy. Helsinki.
- Kallio, Maaret 2014. Erityisasiantuntijan Henkilökohtainen tiedonanto 26.2.2015. http://yle.fi/uutiset/vaestoliitto_seksuaaliseen_hyvakskayttoon_liitty_va_grooming_on_vakava_ilmio/7273352.
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä (Elektroninen aineisto): Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2010.
- Kurvinen, Minna 2015. Olennainen osaaminen. Etiikka velvoittaa. 30 päivää lastensuojelun ammattilaisille (3), 7–9.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.
- KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>. Viitattu 28.9.2015.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Laki Lapsen huollosta ja tapaamisesta 361/ 1983. Viitattu 6.2.2015 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830361>.
- Laki Lapsen oikeuksista 60/199, 21.8.1991. Viitattu 19.10.2015. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>.
- Laki Rikoslaita 39/1889, 19.12.1889. Viitattu 22.3.2015 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>.
- Laki Sosiaalihuoltolaista 1301/2014, 30.12.2014. Viitattu 8.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.

- Laki Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 1.6.2016. Viitattu 8.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>.
- Lehtimäki, Susanna 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen - yhteistyötä yli ammattirajojen. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -työ.
- Levo-Henriksson, Ritva 2008. Haastattelut. Viestinnän menetelmät 1.
<http://blogs.helsinki.fi/jsumiala/files/2008/11/haastattelut-08.pdf>.
- Lounamaa, Raisa 2004. Lapselle seipitetty tai aiheutettu sairaus- Syndrooma Munchausen by Proxy (SMbP). Teoksessa Marjatta Barry; Helena Forsberg; Ritva Halila (toim.); Pentti Kallio; Eva Gottberg; Kari Karkola; Satu Kivitie-Kallio (toim.); Hannu Leijala; Helena Linnas; Jussi Mertsola (toim.); Sirkku Niemi (toim.); Mikko Oranen; Johanna Politi; Minna Salmi; Eeva Salo; Hannele Sauli; Jari Sinkkonen; Outi Strid; Annlis Söderholm; Kari Tolvanen; Sarimari Tupola; Merja-Maaria Turunen; Ursula Vala & Marja Vuento. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 117—127.
- Mahkonen, Sami 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Matela, Kari 2015. Ulkoa vai boksista. 30 päivää lastensuojelun ammattilaisille (3), 16.
- Metsämuuronen, Jari 2000. Maailma muuttuu. Miten muuttuu sosiaali- ja terveysala? Sosiaali- ja terveysalan muuttuva toimintaympäristö ja tulevaisuuden osaamistarpeet. 2.painos. Helsinki: OY Edita Ab.
- Mikkola, Jyri & Nurmi, Jouni 2001. Ammattikorkeakoulussa asiantuntijaksi. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen tutkimusraportti 56. Turku: PAINOSALAMA Oy.
- Mäntyranta, Taina & Kaila, Minna. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Viitattu 14.8.2015.
<http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo97349.pdf>.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuija 2011. Ammattina sosionomi. Sanoma pro Oy, 21.
- Mäkitalo, Emmi & Hietaoja, Johanna 2014. Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen ja puuttuminen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Nilsson, Martina Emilia 2001. Lapsen henkinen kaltoinkohtelu lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Sosiaali-tieteiden laitos. Pro gradu -työ.
- Ollikainen, Tapio 2015. Etiikka velvoittaa. 30 päivää lastensuojelun ammattilai-sille (3), 10–12.
- Paavilainen, Eija & Flinck, Aune 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositus. Hoitotyön tutkimussäätiö. Tampereen yliopisto, hoitotieteenlaitos. Viitattu 17.10.2015. <http://www.hotus.fi/hoitotyön-tutkimussäätiö/lasten-kaltoinkohtelun-tunnistaminen-ja-siihen-puuttuminen-hoitotyön-suosit>.
- Pelastakaa Lapset Ry toiminta. Lapset ja digitaalinen media. Tietoa ja neuvon-taa. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja internet. Viitattu 26.2.2015. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lapset-ja-digitaalinen-media/tietoa-ja-neuvontaa2/seksuaalinen-hyvakskaytto-ja-in/>.
- Remes, Hanna 2014. Lasten ja nuorten kuolleisuuserot Suomessa. Hel-singin yliopisto. Hyvinvointikatsaus1/2014.Viitattu 21.9.2015. http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_009.html.
- Rolf, Bertil. 1995. Profession, tradition och tyst kunskap. Lund: Nya Doxa, 13–14.
- Ruohotie, Pekka & Honka, Juhani 2003. Ammatillinen huippuosaaminen. Kom-petenssitutkimusten avaama näkökulma huippuosaamiseen, sen kehittämiseen ja johtamiseen. Hämeenlinna: Hämeen ammattikor-keakoulukoulu.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetel-mäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskunta-tieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja] Viitattu 6.9.2015. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetel-mäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskunta-tieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja] Viitattu 20.9.2015. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_1_1_1.html.
- Saarni, Mirja 2005. Kädestä pitäen - turvaa lapselle. Käsikirja kaltoinkohdellun lapsen kanssa työskenteleville. Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. (3-6).

- Salo, Eeva & Ståhlberg, Marja-Riitta 2004. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Marjatta Bardy; Helena Forsberg; Ritva Halila (toim.); Pentti Kallio; Eva Gottberg; Kari Karkola; Satu Kivitie-Kallio (toim.); Hannu Leijala; Helena Linnas; Raisa Lounamaa; Jussi Mertsola (toim.); Sirkku Niemi (toim.); Mikko Oranen; Johanna Politi; Minna Salmi; Eeva Salo; Hannele Sauli; Jari Sinkkonen; Outi Strid; Annlis Söderholm; Kari Tolvanen; Sarimari Tupola; Merja-Maaria Turunen; Ursula Vala & Marja Vuento Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 102—116.
- Semi, Eija 2006. Sosiaalialan ja sosiaalipedagogiikan yhteys ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmissa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 13.
- Sinkkonen, Jari 2004. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa Marjatta Barry; Helena Forsberg; Ritva Halila (toim.); Pentti Kallio; Eva Gottberg; Kari Karkola; Satu Kivitie-Kallio (toim.); Hannu Leijala; Helena Linnas; Raisa Lounamaa; Jussi Mertsola (toim.); Sirkku Niemi (toim.); Mikko Oranen; Johanna Politi; Minna Salmi; Eeva Salo; Hannele Sauli; Outi Strid; Marja-Riitta Ståhlberg; Annlis Söderholm; Kari Tolvanen; Sarimari Tupola; Merja-Maaria Turunen; Ursula Vala & Marja Vuento Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 75—86.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta ja yksityissektorilla. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:18, 3. Viitattu 17.8.2015. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112302/Julk_0718_kelpoisuusvaatimukset_verkko.pdf?sequence=1.
- Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015. Sosiaali – ja terveysministeriö. Viitattu 8.3.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=13033009&name=DLFE-33375.pdf.
- Sosionomi (AMK) tutkintoon sisältyvät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot Diakonia-ammattikorkeakoulussa 2011. Viitattu 17.8.2015. [file:///C:/Users/Acer/Downloads/LTOPolkuDiakinhallituksenhyvksym642011%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/LTOPolkuDiakinhallituksenhyvksym642011%20(1).pdf).

- Sosionomi AMK -sosionomi auttaa selviytymään arjessa. Viitattu 21.3.2015.
<http://www.diak.fi/hakijalle/Hakeminen%20koulutukseen/Koulutusohjelmat/sosiaalialanko/Sivut/Sosiaali--ja-kasvatusalan-suuntautumisvaihtoehto.aspx>.
- Sosionomin(AMK) -kompetenssit.Innokylä.Viitattu 22.3.2015.<https://www.innokyla.fi/sosionomi-amk-tutkinto>.
- Sosionomi (AMK) -tutkinto. Innokylä. Viitattu 18.8.2015.
<https://www.innokyla.fi/sosionomi-amk-tutkinto>.
- Soisalo, Raul 2012. Lasten ja nuorten psyykkinen oireilu. Suomen psykologinen Instituuttiyhdistys ry.
- Stenström, Marja-Leena 1993. Ammatillisen identiteetin kehittyminen. Teoksessa Anneli Eteläpelto & R. Miettinen (toim.) Ammattitaito ja ammatillinen kasvu. Helsinki: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 31–45.
- Suomen tietotoimisto 2015. Lapsiasianvaltuutettu: Lapsiasianvaltuutettu kieltäisi poikien ympärileikkaukset. Suomen tietotoimisto 9.10.2015 Kotimaa. Viitattu 9.10.2015. <https://ls24.fi/stt/lapsiasiavaltuutettu-kieltäisi-poikien-ymparileikkaukset>.
- Söderholm, Annlis (toim.) 2004. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Marjatta Bardy; Helena Forsberg; Ritva Halila (toim.); Pentti Kallio; Eva Gottberg; Kari Karkola; Satu Kivitie-Kallio (toim.); Hannu Leijala; Helena Linnas; Raisa Lounamaa; Jussi Mertsola (toim.); Sirkku Niemi (toim.); Mikko Oranen; Johanna Politi; Minna Salmi; Eeva Salo; Hannele Sauli; Jari Sinkkonen; Outi Strid; Marja-Riitta Ståhlberg; Kari Tolvanen; Sarimari Tupola; Merja-Maaria Turunen; Ursula Vala & Marja Vuento. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 57–74.
- Söderholm, Annlis & Politi, Johanna 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Heikki Alapulli; Ilona Autti-Rämö; Marjatta Bardy; Helena Forsberg; Anna Föhr; Eva Gottberg; Tarja Heino; Marika Jaarto; Minna Joki-Erkkilä; Pentti Kallio; Riittakerttu Kaltiala-Heino; Riina Karjalainen; Kari Karkola; Anne Kauppi; Satu Kivitie-Kallio; Sari Koskinen; Johanna Lammi-Taskula; Helena Linnas; Raisa Lounamaa; Jukka Mäkelä; Mikko Oranen; Ilpo Pietilä; Helena Pihko; Marie Rautava; Minna Salmi; Saara Salo; Hannele Sauli; Jari Sinkkonen; Tytti Solantaus; Maria Sumia; Kari Tolvanen; Sarimari Tupola; Ursula Vala;

- Leena Valanne & Marja Vuento Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim: 76–98.
- Taanila, Anja 2007. Laadullisen aineiston analyysi. Oulun yliopisto. Kansalaisterveystieteen ja yleislääketieteen laitos.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 11.5.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lastenneuvolakäsikirja. Lasten kaltoinkohtelu. Viitattu 10.2.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/metodit/perhe-ja-kehitysymparisto/lapsen-kaltoinkohtelu>.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyö. Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? Lapsen kaltoinkohtelu. Viitattu 21.2.2015. http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde-perhevakivallan-ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Lomakkeet lähisuhde- ja perheväkivallan kirjaamiseen. Viitattu 15.8.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi_lahisuhde-perhevakivallan-ehkaisytyo/puuttuminen.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Huolen vyöhykkeet. Viitattu 8.10.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Tyttöjen ympärileikkaus. Viitattu 4.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaisikaytto/tyttojen-ymparileikkaus>.
- Tupola, Sarimari; Kiviti-Kallio, Satu; Kallio, Pentti & Söderholm, Annli 2012. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Heikki Alapulli; Ilona Autti-Rämö; Marjatta Bardy; Helena Forsberg; Anna Föhr; Eva Gottberg; Tarja Heino; Marika Jaarto; Minna Joki-Erkkilä; Riittakerttu Kaltiala-Heino; Riina Karjalainen; Kari Karkola; Anne Kauppi; Satu

- Kivitie-Kallio; Sari Koskinen; Johanna Lammi- Taskula; Helena Lin-
nas; Raisa Lounamaa; Jukka Mäkelä; Mikko Oranen; Ilpo Pietilä;
Helena Pihko; Marie Rautava; Minna Salmi; Saara Salo; Hannele
Sauli; Jari Sinkkonen; Tytti Solantaus; Maria Sumia; Kari Tolvanen;
Ursula Vala; Leena Valanne & Marja Vuento. Lapsen kaltoinkohte-
lu. Helsinki: Duodecim: 99–110.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 2002, 75–111.
- Tynjälä, Päivi 2009. Integratiivinen pedagogiikka ja opetusharjoittelu. Helsingin
Yliopisto. Viitattu 21.3.2015.
<http://www.bing.com/search?q=Integratiivinen+Pedagogiikka&FORM=R5FD6>.
- Tynjälä, Päivi. & Nuutinen, Anneli 1997. Muuttuva asiantuntijuus ja oppiminen
korkeakoulutuksessa. Teoksessa Kirjonen, J.; Remes, P. & Etelä-
pelto, Anneli (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylä. Koulutuk-
sen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto, 182–195.
- Unicef. Lapsen oikeuksien julistus. Viitattu 4.10.2015.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>.
- Unicef data. Monitoring The Situation of Children and Women. Child Protec-
tion. Viitattu 24.9.2015. [http://data.unicef.org/child-
protection/overview.html](http://data.unicef.org/child-protection/overview.html).
- Viinamäki, Leena (toim.) 2009. Sosionomilta eivät hommat lopu. Ammattikäy-
töntöjen kehittäminen haasteena sosionomi (AMK) -tutkinnoissa.
Raportteja ja tutkimuksia 1/2009. Kouvola: SOLVER palvelut Oy.
- Viinamäki, Leena (toim.) 2008. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) ase-
masta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-
Tornion ammattikorkeakoulujen julkaisuja. Sarja A: raportteja ja
tutkimuksia 2/2008. 51–52.
- Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi, 97–98.
- Virsta. Virtual Statistics. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu
21.2.2015. <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>.
- Virtuaalinen ammattikorkeakoulu. Ammatillisen tutkimuksen eettiset pelisäännöt. Viitattu
25.2.2015. [http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/11
93463890749/1193464169229/1194413488476/1194413568842.html](http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464169229/1194413488476/1194413568842.html).

- Väestöliitto. Nuoret. Turvallisuus. Grooming, 2015. Viitattu 26.2.2016.
<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/turvallisuus/media/grooming/>.
- Willberg, Eeva 2009. Laadullisen aineiston luotettavuus. Viitattu 29.8.2015.
<https://www.jyu.fi/edu/laitokset/eri/opiskelu/opiskelu-info/prosem/laadullinen.1>.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991,16.8.1991. Viitattu 10.9.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>.
- Åstedt-kurki, Päivi & Heikkinen, Riitta-Liisa 1994. Two approaches to the study of experiences of health and old age: the thematic interview and the narrative method. Journal of Advanced Nursing 20. 420.
- WHO. Child maltreatment, 2015. Viitattu 7.10.2015.
http://www.who.int/topics/child_abuse/en/.

LIITE 1: Haastattelukysymykset

TAUSTAKYSYMYKSET LASTEN KALTOINKOHTELUSTA

- IKÄ
- SUKUPUOLI
- VALMISTUMISVUOSI
- OPPILAITOS
- AIKAISEMPI KOULUTUS
- AIKAISEMPI TYÖKOKEMUS, JOS KOET SILLÄ OLEVAN MERKITYSTÄ

LASTEN KALTOINKOHTELU

1. Mitä lasten kaltoinkohtelu on sinun mielestäsi?
2. Miten tunnistat kaltoinkohdelluksi tulleen lapsen?

KALTOINKOHDELLUN LAPSEN KOHTAAMINEN TYÖELÄMÄSSÄ

3. Oletko kohdannut kaltoinkohdellun lapsen?
4. Miten kaltoinkohdellun lapsen kohtaaminen on kuormittanut sinua?
5. Minkälaista tukea olet saanut työtilanteessa tai sen jälkeen, kun olet kohdannut kaltoinkohdellun lapsen?
6. Millaisia valmiuksia uusi sosiaalihuoltolaki edellyttää työntekijältä?
7. Kerro tai kuvaile millaisia muutoksia uusi sosiaalihuoltolaki aiheuttaa työkuvasasi.

SOSIONOMIOPINTOJEN MERKITYS AMMATILLISESSA KASVUSSA JA KOHTAAMISESSA LASTEN KALTOINKOHTELUN NÄKÖKULMASTA

8. Millaisia ammatillisia valmiuksia koet saavuttaneesi opiskelujesi yhteydessä?
9. Miten olet kehittänyt ammatillisia valmiuksiasi kohdata lapsen, jota on kohdeltu kaltoin?

10. Mitä Diakonia-ammattikorkeakoulusta valmistuvan sosionomin tulisi tietää lasten kaltoinkohtelusta valmistuttuaan?
11. Miten uusi sosiaalihuoltolaki on huomioitu sosionomiopinnoissa?